

LAPIN LIITTO

Lappi-sopimusluonnokseen 2026–2029 ja sen ympäristöselostukseen annetut lausunnot ja niiden huomioiminen

Luonnosvaiheen julkinen lausuntokierros 1.9.–30.9.2025

Annetut lausunnot:

Viranomaiset: 5

Kunnat: 17

Yhteisöt / yritykset: 19

Oppilaitokset, tutkimuslaitokset ym. 8

Yksityiset: 2

Yhteensä: 51 kpl

Sisällys

1. Viranomaiset	1	Kolttien kyläkokous	11
Lapin hyvinvointialue	1	Leader Pohjoisin Lappi	12
Metsähallitus	1	Paliskuntain yhdistys	14
Lapin ELY-keskus	2	Kolttakulttuurisäätiö	15
Saamelaiskäräjät	5	Sattasniemen paliskunta	16
Rovaniemen kaupunki / Sivistys- ja hyvinvointipalvelut	9	Lapin yrittäjät	16
2. Kunnat	10	Itä-Lapin kuntayhtymä	17
Sodankylä	10	Metsäkeskus	18
Tervola	11	MTK Lappi ry	18
Kolari	12	Suomen Punainen Risti, Lapin piiri	19
Ranua	13	Saamelaismuseum Siida	20
Pelkosenniemi	14	SAK ry	21
Keminmaa	15	Pohjois-Lapin alueyhteistyön kuntayhtymä	22
Ylitornio	15	Kemijoki Oy	24
Inari	16	Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri ry	24
Rovaniemi	2	Tunturi-Lapin Kehitys	30
Tornio	3	Finnish Lapland Tourist Board ry	31
Kemijärvi	5	Lapin kauppakamari	33
Kemi	6	Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry	34
Savukoski	7	4. Oppilaitokset, tutkimuslaitokset yms.	34
Simo	8	REDU - Rovaniemen koulutuskuntayhtymä	34
Muonio	9	LUKE - Luonnonvarakeskus	35
Posio	9	Lappia	37
Salla	11	Geologian tutkimuskeskus	38
3. Yhteisöt / yritykset	11	Lapin yliopisto	39
		Lapin AMK	40
		LisäLapin AMK (sosiaalialan koulutuksen lehtori)	41

Saamelaisalueen koulutuskeskus.....	41
5. Yksityiset	41
Yksityishenkilö A.....	41

Yksityishenkilö B.....	42
6. Yleisiä huomioita	42

1. Viranomaiset

Lapin hyvinvointialue

- Positiivisena pidetään, että edellisen Lappi-sopimuskauden arvioinnin kautta nousseet kehitysehdotukset on huomioitu uutta sopimuskautta valmisteltaessa.
- Tunnistetut muutostekijät ovat olennaisia myös Lapin hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastuspalveluiden järjestämisen pitkän aikavälin strategisessa suunnittelussa ja tullaan huomioimaan myös Lapin hyvinvointialueen strategiatyössä.
- Koko pohjoisen suomen maakuntien yhteistyön kehittämistarve on tunnistettu, mutta sen konkretisoituminen ei vielä nyt lausuttavana olevassa Lappi-sopimuksessa sinällään vahvasti näy.
- Esitettyä visiota " Onnellinen Lappi - hyvinvointia ja kestävä kasvua arktisella alueella" pidetään onnistuneena kuin myös siitä johdettuja missioita eli kehitystehtäviä
- Kehitystehtävään 5) " Yhteinen Lappi – Edistämme lappilaisten hyvinvointia, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä" lisättäväksi laajan alueellisen hyvinvointikertomuksen indikaattoritiedon perusteella yhteisesti Lapissa tunnistetuiksi kaikkia ikäryhmiä koskeviksi painopisteiksi hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämässä ; 1. Mielen hyvinvointi 2. Terveyttä edistävät elintavat ja ylipainon ehkäisy 3. Arjen turvallisuus 4. Ehkäisevä päihdetyö 5. Hyvinvoinnin, terveyden ja arjen turvallisuuden yhteistyörakenteet.
- Pidämme saamelaiskulttuuriosion teemoja kannaltaan relevantteina. Tärkeää, että aikuiskoulutusmahdollisuuksien turvaaminen on osa Lappi-sopimuksen saamelaiskulttuuriosiota.
- Digitaalisten ratkaisujen kehittäminen opetuksen lisäksi myös sosiaali- ja terveystaloudissa.
- Tulevaisuuden tarkastelussa, että väestön ikääntyminen lisää tarvetta saamelaiskulttuurilähtöisille ikääntyneiden palveluille kolmella kielellä.

Ylimaakunnallinen yhteistyöhön liittyvä teksti on muotoiltu yhteistyössä muiden pohjoisten maakuntien kanssa. Se liittyy ennen kaikkea Pohjoisen ohjelman toteutukseen ja älykkään erikoistumisen strategiaan.

Lisätään seurantaluvun indikaattoreihin.

Huomioidaan Yhteinen Lappi-missiossa (5)

Huomioidaan Yhteinen Lappi-missiossa (5)

Metsähallitus

Ohjelmassa tunnistetaan Lapin erityispiirteet ja alueen elinkeinojen merkitys kokonaisvaltaisesti.

Metsätalous ja eräpalvelut ovat Lapissa pitkäaikaisia, laaja-alaisia ja vaikuttavia toimialoja, joiden rooli ulottuu taloudesta ja työllisyydestä aina ilmasto- ja monimuotoisuustavoitteisiin sekä kulttuurisiin ja sosiaalisiin ulottuvuuksiin. Näiden elinkeinojen vahvempi huomioiminen ohjelmassa tukisi Lapin alueen kestävä kehitystä, yhteensovittavaa maankäyttöä ja käytännön toteutettavuutta.

Luonnoksessa tulisi tuoda nykyistä selkeämmin esiin metsätalouden merkittävä rooli osana Lapin maakunnan elinkeinorakennetta. -- Nykyisessä luonnoksessa tämä näkökulma jää Metsähallituksen näkökulmasta liian vähälle huomiolle.

Metsätaloustoimien roolia osana ohjelman ilmasto-, monimuotoisuus- sekä sosiaaliskulttuurisia tavoitteita tulisi luonnoksessa vahvistaa.

(Metsätalouden ilmastotoimien) vaikutusten selkeämpi esiin tuominen vahvistaisi ohjelman kokonaisvaltaisuutta ja käytännön toteutettavuutta metsätalouden toimijoiden näkökulmasta. Metsätalouden roolin vahvempi tunnistaminen ja sen integrointi ohjelman tavoitteisiin tukisi Lapin alueen kestävä kehitystä ja elinvoimaisuutta.

Edellytys eränkävynnin jatkuvuudelle ja erämatkailun kehittymiselle ovat kestävät kala- ja riistakannat. Niiden elinvoimaisuutta ml. resilienssi ilmastonmuutosta vastaan tulee vahvistaa ennallistamalla elinympäristöjä, poistamalla vaelluskalojen kulkuesteitä ja huomioimalla elinympäristöt maankäytön ja metsätalouden suunnittelussa. Vieraslajien, erityisesti minkin, supikoiran, kyttyrälohen, puronieriän, hallinta vaikuttaa myönteisesti alkuperäisten riista- ja kalalajien kantojen tilaan.

Lapin ELY-keskus

1.2 Edellisen Lappi-sopimuksen toteutuminen

s. 4: "CEF rahoitusta on saatu useisiin liikennehankkeisiin, kuten Tornio-Laurila radan sähköistykseen, vt. 29:n Tornion sillan peruskorjaukseen ja vt. suunnitteluun." CEF-rahoitusta on saatu tiehankkeista Vt 29 Tornionjoen sillan peruskorjaukseen, kt 82 Kalliosalmen sillan uusimiseen ja Vt 4 Hirvas-Vikajärvi suunnitteluun. Tarkoitetaanko yllä olevassa lauseessa valtatie 4?
- Tänä vuonna on selvinnyt, että CEF-rahoitusta saadaan myös vt 21 Palojoensuu-Kilpisjärvi osittaiseen rakentamiseen ja suunnitteluun.

2.1 Tulevaisuustarkastelussa

Huomioidaan missiossa Kestävästi menestyvä Lappi (1) vahvemmin eri toimialojen rooli.

Huomioidaan missiossa Kestävästi menestyvä Lappi (1) vahvemmin eri toimialojen rooli.

Lisätään missioon Ilmastoviisas ja luontoposiitivinen Lappi (4) puhtaan teollisuuden ja vihreän siirtymän investointien merkityksestä ilmastonmuutoksen hillinnässä.

Lisätään missioon Ilmastoviisas ja luontoposiitivinen Lappi (4) tavoite vaelluskalojen palauttamisesta, sekä muita esimerkkejä luonnon vahvistamisesta ja ilmastonmuutoksen hillinnästä.

Tarkennetaan ko. kohtaa, mutta ei luetella kaikkia hankkeita, vaan tarjotaan esimerkkejä.

Lisätään molemmat.

3. Arktisen alueen geopolittisen merkityksen kasvu, s.7: ”Liikenneinfrastruktuurin kehittämiseen jne” – tulisi lisätä maininta siitä, että myös alemman tieverkon kunnon ylläpitäminen on tärkeää huoltovarmuuden kannalta.

- Lisäksi tulisi lisätä saavutettavuuteen myös maininta siitä, että Lapissa on erittäin tärkeää parantaa nopeita tietoliikenneyhteyksiä.

”Kriittisten mineraalien hyödyntämisessä on löydettävä tasapaino – luonnon ja muiden elinkeinojen suojelu on huomioitava kaivosalan kasvun rinnalla. Tähän lisättäisiin tekstin niin, että perinteisten elinkeinojen, kuten poronhoidon, toimintaedellytykset on otettava huomioon maankäytössä paljon nykyistä paremmin.

”Huoltovarmuuden ja resilienssin kasvattaminen...” voisi lisätä loppuun lauseen: Elintarvikeomavaraisuutta ja ruokaturvaa on vahvistettava.

2.5 Aluerakenteen visiokartta 2045+

s. 12: kartassa on merkkien selityksissä Natura 2000-alueet ((yli 100 ha): Ounasjoki ja Tornion-Muonionjoki ovat Natura 2000 -alueita, nämä jokijaksot eivät kuitenkaan näy kartassa Natura 2000-alueina.

4.1. Lähtökohtana kestävä kehityksen tavoitteet

SDG-kohtia 14 ja 15 (vedenalainen elämä ja maanpäällinen elämä) ei ole mainittu tekstissä (missioiden alku). Ne kuitenkin sopisivat kohtaan 4.2 ja varsinkin kohtaan 4.5.

4.2 Kestävästi menestyvä Lappi

Esityksenä, että kohdassa 4.2. viitataan vasta valmistuneeseen Lapin yrittäjyysstrategiaan, sen visioon (ei yhtään estettä yrittäjyydelle) sekä toimeenpanoon esim. III kappaleessa, jossa puhutaan yritys- ja investointimyönteisestä toimintaympäristöstä ja edellytysten luomisesta yritysten kasvulle, kansainvälistymiselle ja sujuville sukupolven- ja omistajanvaihdoksille.

Olisi hyvä asettaa tavoitteeksi myös, että luodaan nykyistä paremmat edellytykset startup-yritysten kehittymiselle.

Yhteensovittaminen tehdään alueidenkäyttölain mukaisessa kaavoituksessa.

Huomioidaan tekstissä kokonaisuutena vahvemmin.

Ounasjoen sekä Tornion-Muonionjoen Natura-alueet koskevat vesistöjä. Aluerakennekartan mittakaavasta johtuen alueita ei ole tarkoituksenmukaista osoittaa kartalla.

Lisätään ko. SDG:t

Mainitaan yrittäjyysstrategia, mutta ei mennä yksityiskohtiin.

Lisätään tekstiin.

Lisätään tekstiin.

Investointien houkuttelevuus s. 15 kpl 4: Voisiko olla konkreettisesti mainittuna, että pohjoisen ohjelmaan liittyen perustetaan alueellinen toimijoista koostuva investointitiimi investointien edistämiseksi sekä pidetään yllä päivittyvää tietokantaa ja ajantasaista tilannekuvaa alueen investoinneista

Huomioidaan tekstissä kokonaisuutena vahvemmin.

Huoltovarmuus: s. 16: Voisiko huoltovarmuutta koskevassa luvussa olla jokin maininta, että huoltovarmuuteen kuuluu osana kotimainen ruoantuotanto sekä toimiva ruokajärjestelmä. Lapin tavoitteena on lisätä/laajentaa omavaraisuutta.

Tarkennetaan siten, että harva asutus on huomioitava EU-rahoituksen kansallisessa jaossa. Ohjelmakausi-termin korvaavaa ilmaisua ei ole toistaiseksi tiedossa.

- kirjoitetaan EU:n ohjelmakaudesta ja harvan asutuksen rahoituksesta (NSPA) – Ohjelmakausi termi on ehkä jäämässä pois ja NSPAn tulo on epävarma.

4.3 Vetovoimainen Lappi

Osaava työvoima: Puhummeko osaavan työvoiman puutteesta vai siitä, että meillä ei ole riittävästi osaavaa työvoimaa alueen elinkeinoelämän ja yritysten tarpeisiin? Kyllähän meillä on alueella osaamista ja osaajia, mutta se ei tule riittämään.

Tarkennetaan tekstiin tämä näkökulmaero.

~~Lappi tarvitsee työ- ja osaamisperäistä rekrytointia.~~ Korjausesityksenä, että Lappi tarvitsee työ- ja osaamisperäistä muuttoliikettä sekä ratkaisuja kohtaanto-ongelmaan.

Muutetaan tekstiin.

Olisiko tässä kohtaa olla hyvä mainita työllisyysalueet ja TEPA-uudistuksen keskeiset tavoitteet? Otsikon 4.6 alla on kuvattu työllisyysalueiden työtä hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämässä, mutta tärkeämpi rooli niillä on varmastikin siinä, että työt ja tekijät löytävät toisensa.

Mahdollisesti yleisellä tasolla. Tutkitaan asiaa.

4.4 Kilpailukykyinen ja uudistuva Lappi

Työvoima- ja osaamistarpeiden ennakointi: Sivulle 20 esitetään lisättäväksi, että Lapissa ylläpidetään tilannekuvaa työvoima- ja osaamistarpeista. Nyt puhutaan vain pelkästään osaamistarpeista.

Lisätään tekstiin.

Lapin Mittelstand-yritysten tunnistaminen. Tavoitteena aktivoida yrityksiä mukaan kehityshankkeisiin ja rahoituspolkuihin sekä varmistaa osaamista. Tämän työn tavoitteena kehittää pysyvä toimintamalli Mittelstand-yritysten tunnistamiseen ja tukemiseen osana Lapin yrittäjyysstrategiaa.

Lisätty yrittäjyysstrategian toteuttaminen; tämä toimenpidetason asia siinä.

Teollisuusstrategia ja teollisuuspuistot liittyvä 4.4 kilpailukykyinen ja uudistuva Lappi ja 4.5 ilmastoviisas ja luontopositiivinen Lappi

Huomioidaan tekstissä

4.5 ilmastoviisas ja luontopositiivinen Lappi

Ennallistaminen on jo mainittu, tämä menee liian yksityiskohtiin.

On huomioitu hyvin Lapin ilmastostrategian tavoitteita. Osiossa on otettu hyvin huomioon myös ilmastonmuutoksen vaikutus esimerkiksi ruuantuotannon edellytyksiin. Osioon ehdotetaan lisättäväksi se, että myös Lapissa on mahdollista vähentää turvemaiden päästöjä mm. ennallistamalla.

Yhteisvaikutukset lisätään, mutta ajatuksella, että huomioitava kaikkien elinkeinojen näkökulmasta.

s 22: Maankäytön suunnittelun tavoitteena jne.: maankäytön kommenttina: suunnittelussa on huomioitava aiempaa seikkaperäisemmin uusien maankäyttöhankkeiden yhteisvaikutukset esim. poroelinkeinoon, jossa samaan paliskuntaan voi kohdistua jopa useita hankkeita samanaikaisesti.

Lisätään tekstiin.

”Sopeutumistarve korostuu erityisesti luonnonvara-aloilla (maatalous, metsätalous, porotalous, kalatalous), joihin ilmastonmuutos tuo uusia taloudellisia ja turvallisuusriskejä.”: lisäksiin tuohon sulkuihin vielä vesitalouden; ilmastonmuutos vaikuttaa luonnon vesistöihin, säännösteltyihin vesistöihin, tulviin ja vesihuoltoon, joihin ilmastonmuutos tuo uusia taloudellisia ja turvallisuusriskejä

Tässä on huomioitu erityisesti toimialat, tulvavahingot hieman eri asia

4.6 Yhteinen Lappi

Tärkeä näkökulma, että tekstissä on tuotu esiin ja huomioitu Lapin arjen turva-toimintamalli – tätä työtä on ehdottomasti jatkettava.

Lisätään missioon Vetovoimainen Lappi (2).

Työelämän kehittäminen mukaan sopimukseen: Kuntien merkitys pito- ja vetovoiman myönteisessä kehitymisessä: Vetovoimaan liittyen tulisi edelleen korostaa kuntien merkitystä alueen veto- ja pitovoiman luojina.

Lisätään matkailijoiden aiheuttama palvelutarpeen kasvu sesonkina.

Matkailun vaikutukset peruspalveluihin: Pelastus ja sotepalvelujen osalta on tärkeä huomioida alueen matkailijavirtojen vaikutukset sekä arvioida niiden riittävyttä kokonaisuutena. Ei vain asukkaiden näkökulmasta.

Saamelaiskäräjät

Lappi-sopimus, saamelaiskulttuuriosio pois lukien, ei juuri tunnista saamelaisten kotiseutualueen erityispiirteitä, eikä tekstissä näy saamelaisten tarpeet, toiveet, eikä maailmankuva. Maakuntaohjelman visiossa ei myöskään mainita saamelaisia osana pohjoisen alueen kulttuuria ja ominaispiirteitä

Lappi-sopimuksessa on lain edellyttämä, erillinen ja saamelaiskäräjien valmisteleva saamelaiskulttuuriosio juuri siksi, että saamelaisten erityinen asema ja tarpeet tulevat riittävästi huomioiduksi maakunnan kehittämisessä. Visio on yleisluontoinen tavoite koko Lapille.

Saamelaisten perinteisten elinkeinojen harjoittamismahdollisuuksien turvaaminen ja edistäminen on jätetty siinä (sopimuksessa) erittäin marginaaliseen rooliin.

Huomioidaan missiossa Kestävästi menestyvä Lappi (1) vahvemmin eri toimialojen rooli.

Kappaleessa 2.5. Aluerakenteen **visiokartta 2045+** tuodaan esille, että ”*Alkuperäiskansana saamelaisilla on kotiseutualueellaan kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto, joka määritetään perustuslaissa.*

Kansainvälisen oikeuden nojalla saamelaisilla on oikeus päättää poliittisista oloistaan sekä edistää omaa taloudellista, yhteiskunnallista ja kulttuurista kehitystään.” (Lappi-sopimus 2026–2029, luonnos, s.11.)

Saamelaiskäräjät muistuttaa, että perustuslaissa todetaan myös, että saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan (Suomen perustuslaki 731/1999, 17.3 §). Lakia tulkittaessa saamelaiskulttuurina pidetään vakiintuneesti myös saamelaisten perinteisten elinkeinojen eli poronhoidon, kalastuksen, metsästyksen, keräilyn sekä duodjin (saamelainen käsityöperinne) harjoittamista.

- Saamelaisten perinteisten elinkeinojen huomioiminen vahvemmin varsinaisessa Lappi-sopimustekstissä onkin perusteltua myös luonnoksessa listattujen vuoteen 2029 ulottuvien missioiden saavuttamiseksi

Saamelaiskäräjät kiinnittää huomioita, ettei lausunnolla olevassa luonnoksessa Lappi-sopimuksesta ole saamen kieliä mainittu tai huomioitu lainkaan. -- Saamen kielet ovat elävä osa Lapin kulttuuria ja yhteiskuntaelämää ja niiden huomioiminen tukisi sekä kielellistä yhdenvertaisuutta, että alueen elinvoimaa. Lisäksi kielipolitiikalla vahvistettaisiin sitä, että saamenkieliset asukkaat voivat asioida, osallistua ja saada palveluita omalla kielellään.

- Saamen kielet pitäisi nähdä myös mahdollisuutena kehittää eri Lappi-sopimuksessa määriteltyjä tavoitteita. Esimerkiksi saamenkieliset palvelut tulisi tunnistaa Lapin ainutlaatuisiksi vetovoimatekijäksi esimerkiksi lapsiperheille. Saamenkielisiä palveluita kehittämällä voi houkutella erityisesti saamelaisia pysymään tai muuttamaan alueelle.

Saamelaiskäräjät esittää lisäksi, että asiakirjan keskeiset osat, kuten tiivistelmä, visio ja missiot, voitaisiin julkaista myös pohjoissaameksi, inarinsaameksi ja koltansaameksi. Tämä parantaisi asiakirjan saavutettavuutta ja osallisuutta saamelaisväestön keskuuteen

KPL 2.1:

Väestön ikääntyminen ja väheneminen: Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että saamelaisten kotiseutualueelle kehitetään palveluita, jotka huomioivat pitkät välimatkat ja turvaavat saamelaisten mahdollisuuden elää hyvää elämää omalla kotiseutualueellaan.

Ilmastomuutos: olisi tunnistettava tarve ehkäistä ilmastomuutoksen negatiivisia vaikutuksia erityisesti mielenterveyteen.

Kilpailu osaavasta työvoimasta: Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että Lappi-sopimuksen toimenpiteillä pyritään varmistamaan, että saamelaisten kotiseutualue näyttäytyy vetovoimaisena asuinpaikkana, jotta

Tarkennetaan tekstiä tältä osin.

Huomioidaan missiossa Kestävästi menestyvä Lappi (1) vahvemmin eri toimialojen rooli.

Lisätty missioon Yhteinen Lappi (5) lause: Peruspalvelujen tuottamisessa tulee huomioida myös saamenkieliset palvelut.

Tiivistelmä on julkaistu myös pohjoissaameksi. Koko asiakirjan kääntäminen on riippuvainen Lapin liiton budjetista.

Kaikkia Lapin alueita koskeva tavoite.

Toimenpidetason asia. Strategisen tason teksti ei anna mahdollisuuksia konkreettisten toimenpiteiden esittämiseen, erityisesti kun tavoitteena on ollut tiivis ja kehityksen suuntaa osoittava maakuntaohjelma. Vetovoimaan liittyvä tärkeä asia, mutta toimenpidetasoa.

sen palvelut pystytään jatkossakin turvaamaan. Mahdollisuus saamenkielisissä tehtävissä työskentelyyn on nähtävä voimavarana, joka voi houkutella saamelaisia perheitä ja yksilöitä alueelle.

KPL 2.4

Ylimaakunnallinen yhteistyö: Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että Lapin liitto osaltaan tukee saamelaisten rajat ylittävää yhteistyötä ja myös tunnistaa viranomaisten tarpeen yhteistyölle mm. palvelujen järjestämisessä.

Lisätään tekstiin yleisellä tasolla rajat ylittävä yhteistyö palvelujen järjestämisessä.

KPL 3

Maakuntaohjelman visio: olisi syytä tunnistaa Lapin maakunnan ihmisten moninaisuus esimerkiksi lisäämällä hyvinvoinnin edistämisen yhteyteen maininta siitä, että hyvinvointia edistetään alueittain ja väestöryhmittäin.

Lappi-sopimuksen tavoitteena on edistää kaikkien lappilaisten hyvinvointia.

KPL 4.2

Kestävästi menestyvä Lappi:

Saamelaiskäräjät ei kannata kaivostoimintaa saamelaisten kotiseutualueelle, sillä saamelaisten kotiseutualueen herkkä arktinen luonto, johon saamelaisten kulttuuri ja perinteiset elinkeinot perustuvat, ei sitä kestä.

Aluerakenteen visiokartassa ei ole osoitettu kaivostoimintaa saamelaisalueelle.

Saamelaisten kotiseutualueen matkailun ja sen kehittämisen osalta saamelaisyhteisön hyvinvointi ja saamelaisten kulttuurin ylläpitämisen ja kehittämisen mahdollistaminen tulee olla keskiössä. Matkailun sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyysrajoista on tarpeen käydä aktiivista keskustelua ja paikallisten ihmisten näkemyksiä tulee kunnioittaa.

Kyllä.

Saamelaisten kotiseutualueelle saapuvien matkailijoiden sekä matkailutoimijoiden on tärkeää huomioida, että he ovat vieraina alueilla, joihin liittyy monia erilaisia kulttuurisidonnaisia tapoja, jotka tulee lähtökohtaisesti tunnistaa ja joita tulee kunnioittaa.

Kyllä. Tämä on toimenpidetasolla huomioitava asia, esim. saamelaisalueen matkailun kehittämisstrategiassa.

Saamelaisten oikeuksien huomioiminen ja saamelaisten osallistaminen maanpuolustukseen liittyvissä hankkeissa vaativat paljon keskustelua ja kehittämistä (ks. Laura Junka-Aikion selvitys Saamenmaan militarisaation vaikutukset alkuperäiskansan kulttuuriin, elinkeinoihin ja oikeuksien toteutumiseen Suomessa, saatavissa: <https://sdtsk.fi/julkaisut/>).

Hyvä selvitys, jota varmasti hyödynnetään jatkossa.

Saamelaisten kotiseutualueelle suunniteltavista uusista maanpuolustukseen liittyvistä hankkeista Saamelaiskäräjät ei kannata uutta Kuttura-Repojoki-tieyhteyttä sen laajojen negatiivisten vaikutusten vuoksi. -- Tieyhteyden rakentaminen halkaisisi laidunalueet paliskunnan mukaan niin merkittävässä määrin, että se käytännössä lopettaisi perinteisen poronhoidon alueella.

KPL 4.3

Vetovoimainen Lappi: on tärkeää tunnistaa saamenkieliset palvelut keskeiseksi saamelaisten kotiseutualueen veto- ja pitovoimaa vahvistavaksi tekijäksi. -- Lappi-sopimuksen tavoitteena on oltava turvata myös saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palvelujen kehittyminen. -- on asetettava tavoitteeksi lisätä saamenkielisten ammattilaisten määrää eri aloilla, erityisesti peruspalveluissa, kuten sosiaali- ja terveydenhuollossa. -- työskentelymahdollisuudet saamenkielisissä tehtävissä on tunnistettava alueen vetovoimatekijäksi

KPL 4.4

Kilpailukykyinen ja uudistuva Lappi:

Lappi-sopimusluonnos tunnistaa saamelaiskoulutuksen erityisyyden ja oikeudet, mutta konkreettisia toimenpiteitä ja resursointia tulee täsmentää. Saamelaisnäkökulmasta on tärkeää, että koulutuspolitiikka tukee kielen ja kulttuurin elinvoimaa, turvaa saamenkielisen koulupolun ja huomioi saamelaisnuorten osallisuuden.

- Tarvitaan selkeämpiä kirjauksia mm. saamenkielisten opettajien saatavuuden ja koulutuksen turvaamisesta, saamenkielisen oppimateriaalin kehittämisestä ja saamelaisalueen oppilaitosten resursoinnista ja erityistarpeista
- Saamelaisnuorten erityinen asema ja tarpeet saamelaiskulttuurin kontekstissa tulee huomioida tarkemmin, esimerkiksi elinkeinojen, kulttuurin turvaamisen ja ilmastoasioiden kannalta.

KPL 4.5

Ilmastoviisas ja luontopositiivinen Lappi: Ilmastonmuutoksen osalta olisi tärkeää tunnistaa sen suorat ja välilliset vaikutukset myös ihmisten, erityisesti saamelaisväestön, hyvinvointiin ja terveyteen. (huom. mielenterveys)

KPL 4.6

Yhteinen Lappi: Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että Lappi-sopimuksessa otetaan tavoitteeksi huomioida myös saamelaisväestön erityiset tarpeet. Saamelaisväestön hyvinvoinnista tarvitaan myös vahvempaa tietopohjaa, jonka tuottaminen edellyttää saamelaistutkimuksen eettisten ohjeiden implementointia osaksi alueella tehtävää tutkimustoimintaa.

- Lappi-sopimuksen tavoitteena (tulee olla) vahvistaa myös saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palvelujen kehittymistä alueella.
- Samoin pitkät välimatkat haastavat alueen palvelujen järjestämistä ja Saamelaiskäräjät on huolissaan tämän vaikutuksista erityisesti saamelaisten ikäihmisten tilanteeseen. (Palveluasumisen, esim perhehoidon, kehittämisen mahdollisuudet kyliin)

Käydään läpi saamelaiskäräjäneuvottelussa. PÄIVITYS: Saamelaiskäräjät peruivat neuvottelun sairaustapauksen vuoksi. 1. neuvottelun pöytäkirja ja saamelaiskäräjien lausunto huomioidaan prosessissa.

Lappi-sopimuksen tavoitteena on turvata riittävät ja hyvät peruspalvelut kaikille lappilaisille. Missioon Yhteinen Lappi (5) on lisätty maininta saamenkielisistä palveluista. On totta, että tämä on vetovoimatekijä, joka täytyy tuoda esiin toimenpidetasolla.

Strategisen tason teksti ei anna mahdollisuuksia konkreettisten toimenpiteiden esittämiseen, erityisesti kun tavoitteena on ollut tiivis ja kehityksen suuntaa osoittava maakuntaohjelma.

Huomioidaan tekstissä.

Toimenpidetason asioita. Strategisella tasolla tulevat esiin saamelaiskulttuuriolosuhteissa.

Huomiot Ympäristöselostus -osioon

KPL 3: Luonnonvarat ja Ympäristön tila

Saamelaiden perinteisiä elinkeinoja ei ole huomioitu kappaleessa 3.3. Ilmastomuutos, vaikka ilmastomuutoksen vaikutukset kohdistuvat kaikkein selkeimmin pohjoisilla alueilla alkuperäiskansoihin. Osiossa on huomioitu saamelaiset ainoastaan kohdassa 3.5 Rakennetun ja kulttuuriympäristön yhteydessä. Tämä tuo epäsuhtaa kappaleeseen 3, saamelaiskulttuuriin liittyvien tärkeiksi koettujen asioiden puuttuessa muista selkeästi saamelaisiin liittyvistä osioista.

arkennetaan tätä tekstikohtaa lisäämällä ilmastomuutoksen vaikutukset ihmisiin.

KPL 5: Maakuntaohjelman vaikutusten arviointi 3.1 Yhteenvedo vaikutuksista eri kehittämistehtävissä eli missioissa

Lappi-sopimuksen Ympäristöselostus -luonnoksesta puuttuvat tästä kohdin taulukoidut vaikutusenarviointit saamelaisista, ja ne tulee laatia lopulliseen versioon. Ympäristöselostuksessa ei juuri muutointaan tunnisteta eri osioissa saamelaiden kotiseutualueen erityispiirteitä.

Vaikutuksia saamelaisiin ei ehditty huomioida ennen lausuntokierrosta, mutta nämä asiat viedään nyt ympäristöselostukseen. Asia käsitellään SOVA-ryhmän kokouksessa 27.10.

Rovaniemen kaupunki / Sivistys- ja hyvinvointipalvelut

Taiteen ja kulttuurin merkitys ihmisten ja yhteisöjen hyvinvoinnille on tunnistettu useissa tutkimuksissa ja merkittävien toimijoiden kuten WHO:n raporteissa. Siksi Lappi-sopimuksen tulisi nostaa selkeämmin esille kulttuurihyvinvointia teemana ja osana hyvinvoinnin edistämisen rakennetta.

Lappi-sopimuksessa hyvinvointi ymmärretään laajasti, toimenpidetasolla edistettävä

On myös ensiarvoisen tärkeää, että luovien alojen merkitys ja niiden edistämiseksi tehty työ tunnistetaan myös Lappi-sopimuksessa

Huomioidaan missiossa Kestävästi menestyvä Lappi (1) vahvemmin eri toimialojen rooli.

- Panostukset kulttuuriin ja luoviin aloihin palautuvat alueelle moninkertaisesti vetovoiman ja innovaatiokyvyn kautta. Tällä hetkellä tämä uusi ymmärrys ja luovien alojen tehty kehitystyö ei näy riittävästi Lappi-sopimuksessa. Lappi-sopimus voisi myös sisältää linjauksia kulttuurialan työllisyyden, reilujen käytäntöjen ja toimintaedellytysten parantamisesta.
- Luovien alojen toimintamahdollisuuksien ja kulttuurihyvinvoinnin edistäminen edellyttää laajaa yhteistyötä, jota Lappi-sopimuksessa on tärkeää painottaa selkeämmin. Tarvitaan myös tukea yhteisille kehittämishankkeille, yhteisrahoitteisille kulttuurituottajille ja -koordinaattoreille, sekä osaamisen ja hyvien käytäntöjen jakamiselle.

Kulttuurilla on suuri merkitys henkisen resilienssin ja kansakunnan hyvinvoinnin rakentajana. Taide ja kulttuuri auttavat kriittisinä hetkinä, jolloin käsityksemme maailman oikeudenmukaisuudesta ja demokratian kestävydestä saattavat olla koetuksella. -- On hienoa, että asia on varsin monella tasolla jo tunnistettu. Sama ymmärrys tulisi näkyä myös Lappi-sopimuksessa.

2. Kunnat

Sodankylä

Yleisesti Sodankylän kunta yhtyy maakuntasuunnitelman tulevaisuustarkastelun tilannekuvaan. -- muutostekijät sisältävät sekä uhkia ja mahdollisuuksia, joita luonnoksessa on eritelty hyvin.

Kaiken kaikkiaan maakuntakaavoitus ja maakuntasuunnitelma ovat linjassa keskenään, kun tarkastellaan Keski-Lapille ja Sodankylälle tärkeiden ratahankkeiden edistämistä.

Maakuntaohjelman visio:

Tulisiko visioon kirjata selkeästi luontoarvojen ja luontoyhteyden merkitys lappilaisille? Ne ovat erittäin tärkeitä Lapin kuntien ja koko Lapin maakunnan elinvoimaisuudelle. Voisiko visiona olla ”Onnellinen Lappi – ihmisten ja luonnon hyvinvointia sekä kestävää kasvua arktisella alueella”.

Voitaisiinko visiossa ilmaista, että Lapin ympäristöstä ja luonnon terveydestä tulee huolehtia ja että luontoyhteyttä tulee vaalia jatkossakin. Näin visio saataisiin läheisemmin kytkettyä Lappi-sopimuksen missioihin, joissa luonnon merkitys on hyvin huomioitu.

Kestävät julkiset hankinnat:

Maakuntaohjelmaan on kirjattu: ”Maakunnan elinvoimaa vahvistetaan kehittämällä yritys- ja investointimyönteistä toimintaympäristöä -- Kokonaiskestäväään paikallistalouteen kuuluvat myös kestävät julkiset hankinnat.”

- Voitaisiinko tässä yhteydessä kestäviä julkisia hankintoja avata tarkemmin?

Nato-jäsenyyden Lapille tuomien vaikutusten seuranta:

Suomen Nato-jäsenyyttä voitaisiin tuoda vahvemmin esiin Lappi-sopimuksessa, ja sen seurantatyössä. Lappi-sopimuksen seurannassa olisi hyvä kartoittaa ja mitata, kuinka Suomen liittyminen Natoon vaikuttaa Lapin maakunnan elinvoimaan.

- miten Nato-jäsenyys tulee mahdollisesti vahvistamaan lappilaisten turvallisuudentunnetta?
- miten Nato-jäsenyys vaikuttaa Lapin muuttoliikkeeseen tai ihmisten päätöksiin muuttaa Lappiin?
- Hypoteesina voisi olla, että Nato-jäsenyydellä ja sen tuomalla turvallisuudentunteella on positiivinen vaikutus Lapin kuntien väestö- ja asuntokehitykseen.

Visio on tällä hetkellä iskevä ja mieleenpainuva. Luonto on kuitenkin hyvä lisätä vision selitetekstiin. Visio itsessään ei sulje luontoa pois, sillä ihmistenkään hyvinvointi ei voi toteutua, mikäli luonnon hyvinvointi ei toteudu.

Lisätään luonto vision selitetekstiin

Liian yksityiskohtiin menevä, toimenpidetason asia.

Lisätään lukuun seuranta ja toimeenpano.

Tervola

Lappi vuonna 2045+ muutostekijät:

1. Väestön ikääntyminen ja väheneminen
 - Konkreettisten toimenpiteitä vastaamiseksi esim. työperäisen maahanmuuton nopeutetut kotoutumismallit, nuorten pitovoimaa lisäävät koulutus- ja työllisyysratkaisut, alueelliset kokeilut esim. opintolainamaksuvapautukset sekä ikääntyvien osaamisen hyödyntäminen mentoroinnin ja työurien jatkamisen kautta. Huom. Asuntopula
2. Ilmastonmuutos
 - Toimenpiteiden konkretisointi esim. vihreän siirtymän investoinnit, vetytalouden pilotit, biohiili ja uudet kiertotaloushankkeet
3. Arktisen alueen geopoliittisen merkityksen kasvu
 - Syytä painottaa Meri-Lapin roolia logistisena solmukohtana sekä koko Lapin alueellisen merkityksen kasvua
4. Kilpailu osaavasta työvoimasta
 - Toimenpiteiden konkretisointi esim. kohtuuhintaisen asumisen lisäämisellä sekä koulutuksen räätälöimisellä paikallisiin tarpeisiin. Myös kansainvälisen työvoiman houkutteluun liittyvät rakenteet tulisi kuvata täsmällisemmin.
5. Alueiden eriarvoistuminen
 - Kehityserot ja erityisesti rahoituksen roolin merkitys tunnistetaan hyvin

Strategisen tason teksti ei anna mahdollisuuksia konkreettisten toimenpiteiden esittämiseen, erityisesti kun tavoitteena on ollut tiivis ja kehityksen suuntaa osoittava maakuntaohjelma.

Strategisen tason teksti ei anna mahdollisuuksia konkreettisten toimenpiteiden esittämiseen, erityisesti kun tavoitteena on ollut tiivis ja kehityksen suuntaa osoittava maakuntaohjelma.

Lisätty missioon Kestävästi menestyvä Lappi (1)

Strategisen tason teksti ei anna mahdollisuuksia konkreettisten toimenpiteiden esittämiseen, erityisesti kun tavoitteena on ollut tiivis ja kehityksen suuntaa osoittava maakuntaohjelma.

Aluerakenteen visiokartta 2045+:

- Tärkeitä osa-alueita nimenomaan eurooppalainen raideleveys Haaparanta-Tornio-Ajos-Rovaniemi välillä sekä radan kaksoiskäytön korostaminen, vihreän siirtymän investointien huomioiminen laajentamalla teollisuus- ja energiavyöhyke kattamaan koko lounaisen Lapin vastaamaan kehitteillä olevia hankkeita ja logistinen saavutettavuus

Aluerakennekarttaa avataan enemmän selostuksessa.

Missiot vuoteen 2029

4.1 Tavoitteet kannatettavia, tulisi täydentää konkreettisilla seurantamittareilla, kuten hiilineutraaliustavoitteen etenemisellä

Lisätään indikaattoreita lukuun seuranta ja toimeenpano

4.2 Tärkeää painottaa Lapin raaka-aineiden jalostusasteen kasvattamista, Lapissa tuotetun energian hyödyntämistä jalostusprosesseissa sekä investointien lupaprosessien sujuvoittamista.

- Nykyisten elinkeinojen toimintaedellytysten varmistus
- Lentoyhteyksien tarkennus, pienempien lentokenttien (Kemi-Tornio, Enontekiö, Sodankylä) toimintaedellytyksiä tulisi kehittää, ei vain turvata

4.3 Asuntopolanteen parantamisen lisääminen osaksi vetovoimatekijöitä

4.4 TKI-toimintaa tulisi varmistaa erityisesti huoltovarmuuteen, turvallisuuteen, kiertotalouteen ja vihreään siirtymään liittyvissä hankkeissa sekä kansainvälisessä tutkimusyhteistyössä

4.5 Lapin teollisuus puuttuu luonnon monimuotoisuutta turvaavista toimialoista, vaikka epäsuoria viittauksia löytyy.

- Meri-Lapin vihreän siirtymän investointien lisäksi tulisi nostaa esiin alueen vahva saha- ja puurakentamisosaaminen konkreettiseksi esimerkiksi
- Meri-Lapin suuri potentiaali vihreän siirtymän toimintakenttänä koko Suomessa

4.6 Tärkeä painopiste maakunta- ja valtakunnanraajat ylittävä yhteistyö

Huomioitu missiossa Kestävästi menestyvä Lappi (1)

Tarkennetaan tässä yhteydessä asuntopolanteen merkitys.

Lisätään missioon Ilmastoviisas ja luontoposiitivinen Lappi (4) kirjaus puhtaan teollisuuden ja vihreän siirtymän investointien merkityksestä ilmastonmuutoksen hillinnässä.

Lisätään tekstiin

Kolari

Lappi-sopimuksen viisi missiota perusteltuja ja kannatettavia. Nostettu esiin keskeiset mahdollisuudet, kehittämistarpeet ja huomiot sekä erityisesti saavutettavuus.

Kolariin päättyvän ratayhteyden merkitys keskeinen sekä kansainvälisen että Lapin sisäisen liikkuvuuden näkökulmasta.

Tarkennetaan tekstiä.

Koulutuksen näkökulmaa avattu suhteellisen vähän. Keskeinen merkitys suhteessa kilpailuun osaavasta työvoimasta, väestörakenteen kehityksestä ja alueiden eriarvoistumisesta.

Kestävästi menestyvä Lappi

- Puhtaan siirtymän investointien tulee hyödyttää merkittävästi myös paikallisesti
- Saavutettavuuden merkitys keskeinen alueen ja maakunnan elinvoiman ja investointien edellytyksenä
- Esim ratayhteyden ja kytkennän osaksi eurooppalaista raideverkkoa huomiointi liikenneinfran kehittämistavoitteissa ja edunvalvonnassa
- Sisäisen liikkumisen kehittäminen: julkisen liikenteen palvelutason parannus, matkailukeskusten ja kylien välisten yhteyksien vahvistaminen ja kestävien liikkumismuotojen kehittäminen. Huom. harvaan asuttujen alueiden liikennepalvelut

Huomioidaan tekstissä

Vetovoimainen Lappi

- Monipaikkaisuuden, etätyömahdollisuuden ja asumisen kehittämisen tukeminen
- Pienempien kuntien erityistarpeet asumisen ja palveluiden osalta

Tarkennetaan tässä yhteydessä asuntohaasteen merkitys.

Kilpailukykyinen ja uudistuva Lappi

- TKI-toiminnan vahvistamisen kannatus, erityishuomiona luonnonvarojen ja kulttuuriperinnön tutkimus
- Työvoiman saavuttamisessa keskeistä kansainvälinen rekrytointi ja yhteistyö oppilaitosten kanssa
- Ilmastomuutokseen sopeutuminen ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen

Huomioidaan tekstissä

Yhteinen Lappi

- Yhteisöllisyyden, osallisuuden ja kulttuurin keskeinen merkitys elinvoimalle
- Huom. paikalliset järjestöt, kylätoiminta ja kulttuuripalvelut
- Erityisesti nuorten hyvinvointi ja osallistaminen sekä alueelliset erot osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien toimenpiteitä pohdittaessa

Lisätään kolmas sektori

Ympäristöselostus:

- Kannattava ja hyvin laadittu. Suositukset tulisi huomioida toimeenpanossa, erityisesti maankäytön suunnittelussa, investointien arvioinnissa ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa.

Ranua

Luonnos sisältää useita tärkeitä tavoitteita, mutta kaipaamme vielä painotuksia erityisesti saavutettavuuteen, peruspalvelujen turvaamiseen, kiertotalouteen, matkailuun sekä luonnon kestävään hyödyntämiseen.

Tarkennetaan tekstiä.

Lisäpainotus alueellisen kiertotalouden kasvattamiseen laaja-alaisesti yhteiskunnan eri raaka-ainelähteet huomioiden.

Kiertotalous mainittu useasti

Julkisen liikenteen ja tieverkon kehittämistarpeet varsinkin Rovaniemen ja Ranuan sekä Ranuan ja Kemian välillä on syytä huomioida paremmin.

Toimenpidetason asia.

Tarve sovittaa yhteen luonnonvarojen kestävä käytön, luonnon monimuotoisuuden turvaamisen sekä paikalliset elinkeinot.

Huomioitu tekstissä

Tulisi selkeämmin hakea TKI-organisaatioiden sijoittumista ja toimintaa Lappiin. Erityisesti tulisi painottaa metsään, mineraaleihin ja energiaan liittyvän jatkojalostuksen nostamiseen.

Huomioitu tekstissä

Olisi hyvä painottaa myös pienten ja keskisuurten matkailutoimijoiden asemaa suurten matkailukeskittymien rinnalla.

Yksityiskohta ja toimenpidetason asia

Pelkosenniemi

Vaikka ohjelman missio-osan sanoitus näin korostaa luonnon vahvaa roolia ja tunnistaa ilmastonmuutokseen sopeutumistarpeen, ohjelman visio keskittyy vain ihmisen hyvinvoinnin tavoitteluun. Visio ja missio ovat siis jossain määrin ristiriidassa keskenään. -- Visiolla tulisi tavoitella sekä ihmisen että luonnon hyvinvointia.

Lisätään vision selitteeseen luonto. Visio itsessään ei sulje luontoa pois, sillä ihmistenkin hyvinvointi ei voi toteutua, mikäli luonnon hyvinvointi ei toteudu.

Yhtyy ohjelmaluonnoksen näkökulmaan koko Lapin asuttuna ja elinvoimaisena pitämisestä sekä alueen tasa-arvoisesta kehityksen turvaamisesta.

Olisi suotavaa, että ohjelmassa esitettäisiin vielä konkreettisempia toimenpiteitä, esimerkiksi Lapin asunto-ohjelman edistämiseksi.

Strategisen tason asiakirjaan ei voi viedä kovin konkreettisia toimenpiteitä.

Kunta pitää tarpeellisena kirjausta "Kuntien, hyvinvointialueen ja työllisyysalueiden yhteistyötä tulee edelleen tiivistää, jotta asukkaiden tarpeita vastaavat palvelut saadaan tehokkaasti järjestettyä." -- Juuri yhteistyöllä voitaisiin löytää laadukkaampia ja kustannustehokkaampia tapoja tuottaa palveluita harvaan asutulla alueella. (HUOM: kolmannen sektorin toimijat) Myös tämä näkökulma olisi hyvä tuoda esiin ohjelmassa.

Lisätään kolmas sektori.

Lappi-sopimuksen luonnoksessa on tunnistettu ja nostettu esiin olennaisia tulevaisuuden muutostekijöitä, tavoitteita ja toimenpiteitä. Kuitenkin vision ja mission yhdenmukaistamista tulisi vielä tarkastella ja muutamia kehittämistoimenpiteitä konkretisoida enemmän.

Keminmaa

Valmistelun osallistavuus laaja ja näkyvä. Visio onnistunut ja ajankohtainen. Sopimus toimiva rahoitusresurssien suuntaamisessa maakuntaan. Ottaa huomioon Lapin alueelliset erot.

Kehittämis ehdotukset:

Lentoliikenteen huomiointi ja kasvun erilaisuus Lapin kenttien välillä. Maakuntakenttien säilyttämisen haasteet.

Tavoitteisiin riittävästi resursseja ja selkeää priorisointia.

Seuranta- ja arviointimittarit vaikutusten mittaamiseen.

Kuntien paikalliset erityispiirteet vahvempi huomiointi

Kestävä luonnonvarojen käyttö ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisen tavat konkreettisemmin.

Väestönkehityksen ja työvoimahaasteiden ratkaisuja – uudet toimintamallit

Huoltovarmuuden ja Nato-jäsenyyden tuomat elinkeinot ja mahdollisuudet

Lisättäväksi SDG:t 11 Kestävät kaupungit sekä 12 Vastuullista kuluttamista

Hyvin hankala priorisoida tavoitteita, koska kaikki ovat tärkeitä. Toimenpiteet priorisoidaan edunvalvontasuunnitelmassa ja toimialastrategioissa.

Lisätään indikaattoreita lukuun Seuranta ja toimeenpano

Millä tavalla? Strategisen tason teksti ei anna mahdollisuuksia mennä yksityiskohtiin.

Huomioitu luvussa Muuttuvan väestörakenteen hallinta

Huomioitu tekstissä

Lisätään SDG 11 Kestävät kaupungit ja 12 Vastuullista kuluttamista

Ylitornio

Perustellusti Lappi-sopimuksessa on pyritty korostamaan aikaisempaa enemmän muuttuneen geopoliittiseen tilanteen perusteella turvallisuuden, kriisinkestävyyden ja huoltovarmuuden teemoja. Nämä on kuitenkin esitetty hyvin yleisellä tasolla eikä toimenpiteitä ole priorisoitu.

Tulevaisuustarkastelun osalta haasteet ja muutokset on huomioitu kattavasti, mutta luonnoksesta ei käy ilmi, miten toimenpiteet vastaavat haasteisiin ja kuinka toimenpiteiden vaikuttavuutta mitataan.

Sopimuskausi 2026–2029, joka on lyhyt useimpien toimenpiteiden aloittamiseksi ja toteuttamiseksi, jolloin vaikutukset ovat todennäköisesti 2030-luvulla. Onko sopimuksessa riittävästi huomioitu jatkuvuus.

Väestön ikääntyminen ja väheneminen: Ilman työpaikkojen lisäystä ja asuntoja kehitystä voi olla mahdotonta muuttaa väestön ikääntymisen ja vähenemisen suuntaa. Elinkeinojen kestäväällä ja

Strategisen tason teksti ei anna mahdollisuuksia konkreettisten toimenpiteiden esittämiseen, erityisesti kun tavoitteena on ollut tiivis ja kehityksen suuntaa osoittava maakuntaohjelma.

Lukuun 5. Toimeenpano ja seuranta tarkennetaan seurantaindikaattoreita.

Jatkuvuus toteutuu sen kautta, että maakuntasopimus päivitetään 4 vuoden välein, 2 vuoden välein tehdään väliarviointi ja vuosittain Tilanne- ja kehityskuva. Lisäksi seuranta tehdään koko ajan ja reagoidaan tarvittaessa.

monipuolisella kehittämisellä tulisi pystyä vaikuttamaan väestökehitykseen. Sopimuksessa olisi paremmin tunnistettava pohjoisen voimavarat ja kehittämispotentiaali.

Arktisen alueen geopolitiittisen merkityksen kasvu: Maakunnan tulee edistää yhdessä rahoituksen järjestämistä erityisesti kriittisen infran hankkeille. -- Sopimuksessa tulisi selkeästi ottaa kantaa eurooppalaisen raidelevyden toteuttamiseksi maakunnan alueella ja uusien ratayhteyksien toteuttaminen mahdollistaen raidekuljetukset pohjoisen kautta Narvik:n satamaan. Samalla Kolarin radan (länsiradan) sähköistäminen ja parantaminen tulee huomioida. Maantieliikenteen osalta tulee korostaa enemmän myös paikallista liikkumista korostaen pitkien etäisyyksien merkitystä. Esimerkiksi Ylitorniolla molemmat länsi-itä suunnassa kulkevat keskeiset maantiet ovat kunnoltaan heikossa tilassa.

Visiokartta 2045+: Visiokartta luo hyvin yleispiirteisen kuvan aluerakenteen kehittämissuunnista. Kartassa ei ole huomioitu eurooppalaisen raidelevyden kehittämistarvetta. Valtakunnallisen kehittämiskäytävän merkitys ei ilmene sopimuksesta riittävällä tavalla. Lentokenttien osalta maakuntakenttien merkitys on huomioitava elinkeinojen kannalta ja mm. Kemi-Tornion lentokentän asemaa ja roolia säännöllisen kansallisen ja kansainvälisen lentoliikenteen keskeisenä mahdollistajana tulee vahvistaa.

Missiossa Kestävästi menestyvä Lappi (1) linjataan liikenneasioista, mutta konkreettisia toimenpiteitä löytyy mm. Lapin liikennestrategiasta. Ko. kohdassa on kuitenkin maininta eurooppalaisesta raidelevydestä ja kaksoisraiteesta. Nyt lisätty myös maininta tiestön kunnossapidosta.

Eurooppalainen raideleveys riittänee mainintana selostuksessa. Aluerakennekarttaa avataan enemmän selostuksessa.

1.5 Alueiden eriarvoistuminen: ”Rahoituksen on suuri merkitys aluekehitykselle.” lauserakennetta tulisi muuttaa joko ”Rahoituksella on suuri merkitys aluekehitykselle”, tai ”Rahoituksen merkitys on suuri aluekehitykselle”.

2.2 Muuttuvan väestörakenteen hallinta: Sopimuksessa tulisi kuvata tarkemmin heikkoon asuntotilanteeseen johtaneita syitä ja eroja eri alueiden välillä. Lisäksi olisi hyvä selkiyttää, mihin toimenpiteisiin asiassa on tarkoitus ryhtyä pitkällä tähtäimellä kestävän ratkaisun saavuttamiseksi.

2.3 Lapin positio arktisena alueena: Ilmastomuutoksen vaikutuksia tulisi kuvata laajemmin. Ilmastomuutos vaikuttaa merkittävästi myös esimerkiksi arktiseen testaustoimintaan, matkailuun ja muihin elinkeinoin ja alueen asukkaiden elämäntapaan.

4.2 Kestävästi menestyvä Lappi: Myös tieverkoston ja joukkoliikenteen kehittämistarpeet tulisi kirjata selkeästi ylös. Pääväylien lisäksi on erityisen tärkeää panostaa myös poikittaisliikenneyhteyksiin.

4.4 Kilpailukykyinen ja uudistuva Lappi: Tulisi lisätä, että TKI-toiminnan panostusten pienuuteen vaikuttaa myös elinkeinorakenne ja toimialat, kuten matkailu, joissa ei ole perinteisesti totuttu hyödyntämään TKI-rahoitusta ja -toimintaa. Tähän asiaan voidaan suoraan vaikuttaa tekstissä esitetyillä keinoilla, joita olisi ehkä syytä kuvata tekstiluonnosta laajemmin. Esitetyillä keinoilla ei sen sijaan voida suoraan vaikuttaa mikroja pk-yritysten suureen määrään tai yksityisen pääoman vähäisyyteen. Erityisesti pääoman vähäisyyteen ja rahoituksen heikkoon saatavuuteen liittyviä toimenpiteitä olisi hyvä kuvata tarkemmin.

4.5. Ilmastoviisas ja luontopositiivinen Lappi: Pohdintaan tulisi lisätä myös sen vaihtoehdon, että matkailijavirratt pohjoiseen laskevat ilmastomuutoksen myötä ainakin osassa Lapin aluetta. Ilmastovaikutus poronhoitoon ja ammattikalastukseen sekä muihin perinteisiin elinkeinoin Lapissa tulisi huomioida tässä osiossa tai vaihtoehtoisesti kohdassa 2.3

5.3.2. Vetovoimainen Lappi: Inarin kunta esittää, että Ympäristöselostuksessa kuvattaisiin osana ”Vetovoimaista Lappia” tarkemmin asuntotilannetta ja esimerkiksi laajamittaisempaan etätööhön liittyviä rakenteita.

5.3.5 Yhteinen Lappi: Kohtaa ”vaikutukset saamelaisiin” ei ole sisällytetty lausuttavaan luonnokseen, joten sen kommentointi jää myöhäisempään vaiheeseen.

Korjattu.

Asiasta on tehty selvitys, joka on ollut Lappi-sopimuksen lähdemateriaalina. Toimenpidetasolle ei voida kovin tarkasti mennä strategisessa asiakirjassa, mutta asuntotilanteen ratkaiseminen on asetettu tärkeäksi tavoitteeksi.

Lisätty maininta tieverkon kunnossapidosta.

Totta. Toimenpidetasolla huomioitava asia.

Ilmastomuutoksen vaikutus matkailijamääriin ei ole yksiselitteinen. Porotalous lisätty tekstiin.

Asuntohaaste lisätty tekstiin painokkaammin

Lisätty ympäristöselostukseen vaikutukset saamelaisiin.

Rovaniemi

Luvussa 2 suunnitelmaosuudessa johtopäätökset ovat hyvin yleisellä tasolla eikä niiden vastaavuutta tai vaikutusta visiokarttaan ole selkeästi kuvattu tai asetettu strategisia tavoitteita vuoteen 2045. Tulevaisuustarkastelun osalta haasteet ja muutokset on huomioitu kattavasti, mutta luonnoksesta ei käy ilmi, miten toimenpiteet vastaavat haasteisiin ja kuinka toimenpiteiden vaikuttavuutta mitataan.

Sopimus korostaa vahvasti alueellista tasa- arvoa, mutta ei käsittele riittävästi keskuskaupunkien roolia alueellisen kasvun vetureina.

Geopoliittiseen tilanteen tarkastelussa turvallisuuden, kriisinkestävyyden ja huoltovarmuuden teemat liian yleispiirteisellä tasolla, tulisi priorisoida.

Luvussa 3 "Maakuntaohjelman visio 2029" sopimuskausi 2026–2029 on lyhyt useimpien toimenpiteiden aloittamiseksi ja toteuttamiseksi. Tulisi huomioida selkeämmin pitkän aikavälin strategiset tavoitteet sekä eri toimenpiteiden jatkuvuus ja vaikutus koko maakunnalle.

Luvussa 4 otsikossa "Missiot vuoteen 2029" sekä seuraavissa kappaleissa "missio" sana käsitteellisesti ei ole kehittämistehtävä vaan organisaation perimmäinen tarkoitus, joka määrittää mitä organisaatio tekee, kenelle ja miksi. Otsikossa ja tekstissä tulisi käyttää yksiselitteistä termiä "kehittämistehtävät" tai "toimenpiteet".

Väestön ikääntyminen ja väheneminen: tulisi paremmin tunnistaa pohjoisen voimavarat ja kehittämispotentiaali. Esimerkiksi elinkeinojen kehittämispotentiaalin tarkastelu jää osin suppeaksi ja yleisluontoiseksi mm. startup-toimintaa ei mainita sopimuksessa ollenkaan.

Visiokartta 2045+: Maakuntasuunnitelmassa esitettyjen muutostekijöiden vaikutus visiokarttaan ei ilmene sopimuksessa riittävästi ja merkintöjen merkitys jää osin epäselväksi. Kartassa ei ole huomioitu mm. eurooppalaisen raideleveyden kehittämistarvetta. Pohjoisen raideyhteyden eri vaihtoehdot Sodankylästä Kemijärvelle ja/tai Rovaniemelle tulee esittää visiokartalla ja sopimuksessa, jotta ne voidaan huomoida jatkossa maakuntakaavoituksessa.

Ei saa sulkea pois myöhemmin tehtävien päätösten vaihtoehtotarkastelua vaan päätökset tulee tehdä tarkempien tarkastelujen ja rahoitusmahdollisuuksien selvitysten yhteydessä.

Lisäksi visiokartalla esitettyjen merkintöjen, esim. valtakunnallinen kehityskäytävä, ei ilmene sopimuksesta riittäväällä tavalla.

Strategisen tason teksti ei anna mahdollisuuksia konkreettisten toimenpiteiden esittämiseen, erityisesti kun tavoitteena on ollut tiivis ja kehityksen suuntaa osoittava maakuntaohjelma.

Lisätään kaupungit

Mielipide

Edellyttäisi suurempaa resurssointia työhön ja mm. tulevaisuusskenaarioiden tekemistä

Totta. Missioiden alle on lisätty tarkentava tiivistys ko. mission sisällöstä ja tätä tiivistystä nimitetään sanalla kehittämistehtävä. Tällä on haluttu korostaa sitä, että missio ei tapahdu tai toteudu itsestään, vaan se vaatii tekemistä. Kehittämistehtävä on yhteinen tehtävä koko Lapille.

Lisätään maininta startupeista.

Aluerakennekarttaa avataan enemmän selostuksessa.

Strategiateksti ei sulje pois vaihtoehtotarkastelua

Lisätään kuvaus visiokartan merkinnöistä.

Kestävästi menestyvä Lappi: Kehittämistehtävän kuvauksessa tulisi ottaa kantaa eurooppalaisen raideleveyden toteuttamiseksi maakunnan alueella ja uusien ratayhteyksien toteuttaminen mahdollistaen raidekuljetukset pohjoisen kautta Narvik:n satamaan. Samalla länsiradan sähköistäminen ja parantaminen tulee huomioida. Maantieliikenteen osalta tulee korostaa huoltovarmuuden lisäksi enemmän myös paikallista liikkumista korostaen pitkien etäisyyksien merkitystä. Lentokenttien osalta maakuntakenttien merkitys on huomioitava elinkeinojen kannalta mutta Rovaniemen ja Kittilän lentokenttien merkitys ja kehittämistarpeita tulisi selkeästi korostaa merkittävästi suurempien matkustajamäärien kautta. Vetovoimainen Lappi: Kehittämistehtävässä on huomioitu hyvin oleelliset veto- ja pitovoimatekijät. Asuntojen saatavuutta tulisi huomioida enemmän ohjelmakaudella. Kilpailukykyinen ja uudistuva Lappi: Kehittämistehtävä kuvaa hyvin tarvetta TKI- toiminnan kasvattamiselle. Oppilaitosten resurssien edunvalvonnan osalta huomiota tulee nostaa myös opiskelijoiden asumistilanteen ja harjoittelumahdollisuuksien parantamiseen. Yhteinen Lappi: Kehittämistehtävään olisi hyvä lisätä kokonaisturvallisuus käsite hyvinvoinnin rinnalle. Kehittämistehtävän osalta Lappi- sopimuksessa kokonaisturvallisuuden teeman maakunnallisen koordinoinnin voisi osoittaa selkeästi maakuntaliitolle.	Aluerakennekarttaa avataan enemmän selostuksessa. Kaikkia lentoasemia kehitetään, mutta toimenpidetasolla on huomioitava mahd. laajennustarpeet Tarkennetaan tässä yhteydessä asuntohaasteen merkitys. Huomioidaan toimenpidetasolla. Lisätty kokonaisturvallisuus missioon Kestävästi menestyvä Lappi (1)
Tornio	
Tornion kaupunki pitää Lappi-sopimuksen linjauksia oikeansuuntaisina. Sopimuksen painotukset väestörakenteen hallinnassa, arktisen aseman vahvistamisessa ja aluerakenteen visiokartassa tukevat Lapin kehitystä. Toimenpiteitä olisi kuitenkin voitu konkretisoida erityisesti työvoiman saatavuuden, vihreän siirtymän investointien ja rajaseudun kehityksen osalta. Lisäksi missioiden ja kehittämistehtävien osalta tarvitaan täsmällisempiä toimenpiteitä, jotta tavoitteet muuttuvat käytännön vaikuttaviksi ratkaisuuksi vuoteen 2029 mennessä. Väestön ikääntyminen ja väheneminen: Sopimuksessa tunnistetaan väestökehityksen haasteet. Konkreettisia toimenpiteitä haasteeseen vastaamiseksi, voisivat esimerkiksi olla työperäisen maahanmuuton nopeutetut kotouttamismallit, nuorten pitovoimaa lisäävät koulutus- ja työllisyysratkaisut sekä ikääntyvien osaamisen hyödyntäminen mentoroinnin ja työurien jatkamisen kautta.	Strategisen tason teksti ei anna mahdollisuuksia konkreettisten toimenpiteiden esittämiseen, erityisesti kun tavoitteena on ollut tiivis ja kehityksen suuntaa osoittava maakuntaohjelma. Luvussa 2.2 Muuttuvan väestörakenteen hallinta mainittu maahanmuuttostrategian toteuttaminen

Ilmastomuutos: Vihreän siirtymän investoinnit, kuten Outokummun tavoitteet hiilivapaan teräksen tuotannossa, tai vetytalouden pilotit ja rajat ylittävät kiertotaloushankkeet, tarjoavat hyviä esimerkkejä siitä, miten ilmastoviisaita ratkaisuja voidaan toteuttaa. Näiden nostaminen sopimukseen vahvistaisi toimenpiteiden konkretiaa.

Arktisen alueen geopoliittisen merkityksen kasvu: Lapin aseman kasvu osana arktisen alueen geopoliittista merkitystä on tuotu luonnoksessa kiitettävästi esille. -- Sopimuksessa olisi syytä painottaa entistä vahvemmin Meri-Lapin roolia logistisena solmukohtana sekä yhteyksiä Narvikin satamaan.

Kilpailu osaavasta työvoimasta: Työvoiman saatavuuteen liittyviä toimenpiteitä tulisi konkretisoida mm. rajat ylittävän liikkuvuuden helpottamisella, kohtuuhintaisen asumisen lisäämisellä sekä koulutuksen räätälöimisellä paikallisen teollisuuden tarpeisiin. Myös kansainvälisen työvoiman houkutteluun liittyvät rakenteet tulisi kuvata täsmällisemmin. -- Kilpailu osaavasta työvoimasta edellyttää myös työperäisen maahanmuuton osalta monipuolista ja vaiheistettua palvelukokonaisuutta, jotta maahanmuuttajien integrointi kunnan ja paikallisyhteisön toimintaan onnistuu. Lappi -tasolla tähän haasteeseen voitaisiin lähteä etsimään yhdessä ratkaisuja.

Alueiden eriarvoistuminen: Sopimuksessa tunnistetaan kehityserot, ja erityisesti rahoituksen roolin, niin EU kuin kansallinenkin, merkitys on erityisen tärkeää ja se on tuotu luonnoksessa hyvin esille.

Aluerakenteen visiokartta 2045+: Sopimuksen aluerakenteen visiokartta ottaa ansiokkaasti huomioon nykyisen geopoliittisen tilanteen sekä läntiset liikenneyhteydet. Erityisen tärkeää on: Eurooppalainen raideleveys Tornio–Haaparanta–Narvik-yhteyksissä, sekä yhteydet Røytän ja Ajoksen satamaan; Vihreän siirtymän investointien (mm. vetytalous, merituulivoima) huomioiminen teollisuusvyöhykkeissä; Logistinen saavutettavuus, joka turvaa sekä elinkeinoelämän kuljetukset että sotilaallisen liikkuvuuden

Missiot vuoteen 2029:

Lähtökohtana kestävä kehitys tavoitteet: Kestävä kehityksen tavoitteet ovat kannatettavia ja tulevassa Lappi -sopimuksen toteuttamisessa missioita tulisi täydentää konkreettisilla seurantamittareilla, kuten hiilineutraaliustavoitteiden etenemisellä.

Kestävästi menestyvä Lappi: Tämän mission kohdalla on tärkeää painottaa Lapin raaka-aineiden jalostusasteen kasvattamista, sekä investointien lupaprosessien sujuvoittamista.

Vetovoimainen Lappi: Nuorten pitovoimaa voidaan vahvistaa lisäämällä opiskelija-asuntoja, kehittämällä kulttuuri- ja liikuntainfrastruktuuria sekä tukemalla kansainvälisten osaajien kotoutumista.

Lisätään missioon Ilmastoviisas ja luontopositiivinen Lappi (4) kirjaus puhtaan teollisuuden ja vihreän siirtymän investointien merkityksestä ilmastomuutoksen hillinnässä.

Tarkennettu tekstiä

Huomioidaan näitä toimenpide-esimerkkejä tekstiin soveltuvin osin, mutta strategisen tason tekstissä ei voi mennä liian syvälle konkreettisten toimenpiteiden esittämiseen.

Aluerakennekarttaa avataan enemmän selostuksessa.

Lisätään hiilineutraaliustavoitteen seurantamittarit lukuun 5 Toimenpano ja seuranta.

Tarkennetaan ko. tekstikohtaa

Tarkennetaan tässä yhteydessä asuntoaasteen merkitys.

Kilpailukykyinen ja uudistuva Lappi: TKI-toimintaa tulisi vahvistaa erityisesti kiertotalouden ja vihreän siirtymän hankkeissa sekä kansainvälisessä tutkimusyhteistyössä. Ilmastoviisas ja luontoposiitivinen Lappi: -- Lapin suurin toimiala, teollisuus, loistaa kuitenkin poissaolollaan tässä listauksessa, vaikka epäsuoria viittauksia siihen toki kirjauksissa on. Meri-Lapin vihreän siirtymän investoinnit (Outokummun hiilineutraali terästuotanto, Kemmin biotuotetehdas) olisi syytä nostaa konkreettisiksi esimerkeiksi, samoin kuin myös Meri-Lapin suuri potentiaali vihreän siirtymän toimintakenttänä koko Suomenkin mittakaavassa. Yhteinen Lappi: Hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys ei tunne valtakunnanrajoja, joten rajat ylittävän yhteistyön vahvistaminen on tässä kohdin tärkeä painopiste.	Lisätään missioon Ilmastoviisas ja luontoposiitivinen Lappi (4) kirjaus puhtaan teollisuuden ja vihreän siirtymän investointien merkityksestä ilmastonmuutoksen hillinnässä. Lisätään myös rajat ylittävä yhteistyö.
Kemijärvi	
Geopoliittinen asema ja varautuminen: Itä-Lapin sijainti raja-alueella sekä Rovajärven harjoitusalueen läheisyydessä tekevät siitä keskeisen alueen kokonaisturvallisuuden ja huoltovarmuuden näkökulmasta. Tämä tulee todeta selkeästi. Rovajärven kehitykseen tarvitaan pitkäjänteinen ohjelmallinen ote. Huomioitava myös Lapin ja Itä-Lapin merkitys puolustusteollisuudessa. Ruokaomavaraisuus ja maatalous: Kemijärven ja Kemijoen vesistön rooli ruokaomavaraisuudessa keskeinen, eikä sen ekologisen tilan heikentäminen ole hyväksyttävää. Energiaomavaraisuus ja vihreä siirtymä: Vahvistaminen Itä-Lapissa välttämätöntä. Huom. Kemijärven kaupungin ja alueen taloudellinen hyöty huom. Kemijoen voimalaitosten kalatiet: Vaelluskalojen esteetön kulku koko Kemijoen vesistöön. Tärkeä pitää huolta vesistön laadusta, tilasta ja kalojen elinympäristöstä Saavutettavuus ja liikenneyhteydet: Radan jatkokehittäminen esimerkiksi Lapin ympyräradan osana on Itä-Lapin kannalta tärkeää. Kemijärvi-Sodankylä-Kittilä-Kolari; eurooppalainen raideleveys Haaparanta-Tornio-Rovaniemi-Misi ja sen jatkaminen Kemijärvelle. Raideyhteys Kainuu-Taivalkoski-Posio-Kemijärvi Lisäksi Kemijärven lentokentän kehittäminen olennainen osa matkailua, teollisuutta ja asukkaiden saavutettavuutta. Myös bussiliikenteen kehitys.	Huoltovarmuus ja kokonaisturvallisuus huomioidaan selostuksessa. Lisätään vaelluskalat missioon Ilmastoviisas ja luontoposiitivinen Lappi (4) Huomioitu tekstissä. Tunturirataan liittyvä kirjaus pitää sisällään nämä luetellut yhteydet. Raideyhteys Kainuusta Taivalkosken kautta Kemijärvelle on maakuntakaavassa merkitty kulkemaan Kuusamon kautta.

Investoinnit ja rahoitus: Valtion ja EU:n takaus- ja rahoitusinstrumentteja, alueellisia sijoitusrahastoja sekä luvituksen ja kaavoituksen sujuvoittamista tarvitaan. Lisäksi aloittavien, nuorten ja pienten yritysten rahoituksen saatavuus on turvattava toimialasta riippumatta. Peruspalvelut ja arjen sujuvuus: Turvaaminen elinvoiman edellytys ja keskeinen uuden työvoiman houkuttelutekijä. Yrittäjyys ja yritysmyönteisyys: Turvattava myös pk-yritysten, perheyriyten ja aloittavien yritysten toimintaedellytykset. Maakunnan rooli keskeinen yrittäjämönteisen toimintaympäristön luomisessa. Matkailu ja infra: Kemijärven tunnistus omana matkailualueenaan yhdessä Pyhä-Salla-Suomu-käytävän kanssa. Lisäksi asukkaiden ja matkailun hyödyntämän infran rahoitus. Kehitys kohti vastuullisempaa ja esteettömämpää tarjontaa. Markkinoinnin ja näkyvyyden vahvistus kansainvälisesti. Veto- ja pitovoima sekä työvoima: Asuntotuotanto ja yritysikiinteistöt edellytys investointien onnistumiselle. Pula laadukkaista asunnoista ja toimitiloista ongelma. Ammatillisen koulutuksen vahvistus välttämätöntä. Huom. Paikallisen työvoiman osaamisen kehitys ja kansainvälisten rekrytointien suunnitelmallinen edistäminen. Hyvinvointikeskus Lapponia: Kapasiteetin vahvistus tärkeää.	Lisätään alkuun maininta siitä, että harvan asutuksen merkitystä on kunnioitettava siinäkin tapauksessa, että rakennerahoituksen jaosta päätetään kansallisella tasolla. Huomioitu tekstissä Tekstissä maininta, että toteutetaan Lapin yrittäjyysstrategiaa Laajennetaan matkailuvyöhykettä Kemijärven kohdalta. Tarkennetaan tekstiä asuntoasian ja ammatillisen koulutuksen suhteen. Paikallinen tavoite; tärkeä mutta liian yksityiskohtiin menevä lisättäväksi.
Kemi	
Kemin kaupunki tukee Lappi-sopimuksen tavoitteita, mutta esittää seuraavat täsmennykset: Merellinen ulottuvuus ja saavutettavuus – Ajoksen satama ja meriliikenne huomioitava vihreän siirtymän ja huoltovarmuuden mahdollistajana ja osana Lapin kehittyvän teollisuuden (mineraalit, metsä, energiantensiivisen teollisuuden tuotteet) logistista ketjua. Kaupunkirakenne ja asuminen – Kaupunkien ja kaupunkiseutujen merkitys vetovoiman ja pitovoiman rakentajina nostettava vahvemmin esiin. Koulutus ja osaaminen – Meri-Lapin koulutustarjonta turvattava, jotta nuoret sitoutuvat alueelle ja työvoiman saatavuus varmistuu. Vireillä olevien vihreän siirtymän hankkeiden pullonkaulaksi ei saa muodostua osaavan työvoiman saanti.	Tarkennetaan toimialoja missiossa Kestävästi menestyvä Lappi (1) ja lisätään missioon Ilmastoviisas ja luontoposiitiivinen Lappi (4) kirjaus puhtaan teollisuuden ja vihreän siirtymän investointien merkityksestä ilmastonmuutoksen hillinnässä. Lisätään kaupungit. Missiossa 4 Kilpailukykyinen ja uudistuva Lappi tavoitteena on ”turvata ja kehittää koulutusmahdollisuuksia kaikilla koulutuksen tasoilla alueellisten tarpeiden mukaisesti”.

Vihreä siirtymä ja teollisuus – Meri-Lapin teollisuuskeskittymä tunnistettava vihreän siirtymän ja kiertotalouden investointien avainalueina. Huomioidaan teollisuus monipuolisesti, ml. metsäteollisuus, puolustus- ja kaivosteollisuus lisäksi. Teollisuuspalvelut ovat merkityksellinen osa vihreän siirtymän toteutumista ja kiertotaloutta. Kilpailukykyinen ja uudistuva Lappi - Ehdotus sisältää Lapille tärkeitä painotuksia, mutta Lapin investointipotentiaaliin/investointeihin liittyvät tarpeet osaajien kouluttamiseen sekä TKI-työhön puuttuvat. Esim. uusiutuva energia on mainittu, mutta ohuesti huomioiden miljardi-investointien tarpeet ja vaikutuksen Lapin elinkeinoelämässä. Ilmastoviisas ja luontoposiitivinen Lappi - luonnos käsittelee ansiokkaasti ilmastonmuutoksen mahdollisia haasteita Lapille, mutta siitä puuttuu ymmärrys, miten ilmastonmuutosta voidaan hillitä Lapissa. Globaali-ilmiö vaatii teollisen mittakaavan ratkaisuja ja tässä Lapilla on valtavat mahdollisuudet; mm. tuottaa puhdasta energiaa, puhtaita e-polttoaineita. Matkailu – Lappi-sopimuksessa huomioitava Meri-Lapin merellinen matkailu ja alueen erityispiirteet. Kestävällä tavalla kehittyvä Lappi on muutakin kuin suhdanteille ja maailmanpolitiikan muutoksille hyvin herkkää matkailua. Hyvinvointi ja osallisuus – Sopimuksessa konkretisoitava kuntien rooli hyvinvoinnin edistäjinä ja osallisuuden vahvistajina.	Huomioidaan missiossa Kestävästi menestyvä Lappi (1) vahvemmin eri toimialojen rooli. Lisätään energia-asiaa, mutta ei välttämättä tähän missioon. Lisätään missioon Ilmastoviisas ja luontoposiitivinen Lappi (4) puhtaan teollisuuden ja vihreän siirtymän investointien merkityksestä ilmastonmuutoksen hillinnässä. Strategisen tason teksti ei mahdollista menemistä yksityiskohtiin. Tarkennetaan tekstiä.
Savukoski	
Metsästys ja luonnon kestävä käyttö: Metsästyksen, kalastuksen ja keräilyn turvaaminen kestäväällä pohjalla. Valtion lupapolitiikassa on huolehdittava, ettei lupamäärä ylitä luonnon kantokykyä. Sopimuksessa tulee tunnistaa, että metsästys ja muu luonnon käyttö toteutetaan kestävyttä ja paikallista elämää kunnioittaen. Vaelluskalakannat: Tulisi kirjataan sitoumus lohen ja muiden vaelluskalakantojen palauttamisesta Kemijoen vesistöön. Harvaanasuttu Lappi: Harvaanasutun Lapin tunnistaminen omana aluekokonaisuutenaan. Tulee nimetä ja kuvata. Metsälappalaisen/-saamelaisen kulttuuri: otettava erikseen huomioon.	Strategisella tasolla huomioitu, mm. luontoposiitivisuus pitää sisällään ajatuksen, että kantokykyä ei ylitetä Lisätään vaelluskalat missioon Ilmastoviisas ja luontoposiitivinen Lappi (4) Koko Lappi on harvaan asuttu alue eurooppalaisen mittariston mukaan. Pitäisikö alkaa puhua harvimmin asutusta? Saamelaiskulttuuriosio liitteenä. Lappi-sopimus lähtee siitä, että kaikki lappilaiset ovat yhdenvertaisia.

Porotalouden ja muu alkutuotanto: huomiointi maankäyttöhankkeissa, porotalouden turvaaminen ja tukeminen. Palvelut ja saavutettavuus: Peruspalvelujen, infrastruktuurin ja asumisen turvaaminen harvaanasutulla alueella. Asuminen ja infrastruktuuri: Työvoiman saatavuuden, osaamisen ja koulutuksen kehittäminen myös Itä-Lapissa: energiatehokas ja laadukas asuminen, korjausavustuksia ja rakentamisen tukia sekä tie- ja liikenneyhteyksien sekä sähkö- ja tietoliikenneverkon toimivuus Työvoima ja osaaminen: edellyttää houkuttelevia työpaikkoja, asumisen edellytyksiä ja palveluja, toisen asteen ja ammatillisen koulutuksen saavutettavuutta Itä-Lapissa sekä kulttuurisia ja vapaa-ajan mahdollisuuksia. Huoltovarmuus ja kriinkestävyys: vahvistaminen ja selkeä huomiointi; pitkät etäisyydet ja kylmät olosuhteet, energiantuotannon, polttoaineen, elintarvikkeiden ja kuljetusten varmuus Toimeenpano, vastuut ja resurssit: Riittävä rahoitus ja resurssit tavoitteiden toteuttamiseen. Tulee tarkemmin määritellä eri toimijoiden (valtio, Lapin liitto, kunnat, muut alueelliset toimijat) roolit, vastuut ja työnjako. Kullekin tavoitteelle on syytä liittää konkreettinen toimeenpanomalli sekä aikataulu.	Huomioidaan tekstissä Huomioidaan tekstissä Tarkennetaan tässä yhteydessä asuntohaasteen merkitys. Huomioidaan tekstissä Huomioidaan tekstissä Strategisen tason teksti ei mahdollista menemistä yksityiskohtiin.
Simo	
Väestön ikääntyminen ja väheneminen on nostettu tulevaisuustarkastelussa kiitettävästi esiin ja samoin tähän liittyvä nuorten asema tulevaisuuden kehityksessä. Peruspalvelujen turvaaminen myös pienissä kunnissa on elinvoiman ja hyvinvoinnin perusta. Ilmastoviisas ja luontoposiitivinen Lappi: Kunta yhtyy Lappi sopimuksessa nostettuihin YK:n Agenda 2030 -kestävän kehityksen tavoitteisiin, jotka erityisesti Lapin näkökulmasta on nostettu: 7. Edullista ja uusiutuvaa energiaa, 9. Kestävää teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuureja ja 13. Ilmastotekoja. Hyvä, että Lappi-sopimuksessa on nostettu ilmastonmuutokseen hillintään liittyvänä mm. uusiutuvan energiatuotannon lisääminen Lapissa ja energiasta tuotteeksi/uusiutuvien polttoaineiden investoinnit (vetyhankkeet). Alueiden maankäytön ja kaavoituksen on tärkeää tukea näitä tavoitteita kaikilla tasoilla ja tähän toivotaan kiinnitettävän erityistä huomiota.	

Lapin liikennestrategian mukaisesti tulee huolehtia saavutettavuudesta myös lentoliikenteen osalta erityisesti Meri-Lappi huomioon ottaen. Kemi-Tornion lentokentän asemaa ja roolia säännöllisen kansallisen ja kansainvälisen lentoliikenteen keskeisenä mahdollistajana tulisi vahvistaa	Lisätty maininta myös pienempien lentoasemien (Kemi-Tornio, Enontekiö, Sodankylä) toimintaedellytysten turvaamisesta.
Muonio	
Tulevaisuustarkastelu: melko hyvin kehitykseen vaikuttavia muutostekijöitä sekä joitakin keinoja haasteiden ratkaisemiseen. - Kohdassa "kilpailu osaavasta työvoimasta" mainitaan asuntopula. Terminologisesti toivomme, että ohjelmassa ei tavoiteltaisi asuntopulaa vaan monipuolisia asumisen mahdollisuuksia - Asumisen ja elämisen mahdollisuudet pitäisi nostaa selkeämmin yhdeksi ohjelman painopisteeksi ja näihin teemoihin liittyen tulisi kohdistaa myös Lapin Liitosta myönnettäviä kehittämisrahoituksia - On kannatettavaa, että Lapin kehityksen on oltava alueellisesti tasapainoista ja eriarvoistumisen torjumiseen tulee kiinnittää huomiota Aluerakenteen visiokartta ja saavutettavuus: havainnollistaa hyvin maakunnan toiveet ja tavoitteet Lapin liikennejärjestelmästä. - kartassa voisi näkyä myös Ruotsin ja Norjan vastaavat kartat, jotta paikallisissa kehittämistoimissa, investointien houkuttelussa ja kansainvälisen saavutettavuuden hyödyntämisessä voitaisiin käyttää laajempaa pohjoismaista kehystä Missiot: viisi eri missiota, joista kaikki ovat tärkeitä. - Kestävästi menestyvä Lappi -osiosta puuttuu Muonion kunnalle strategisesti merkittävä, ja koko Lapille uusia mahdollisuuksia tarjoava luovien alojen osio - Tulisi painottaa myös elinkeinon ympäri- ja vuorokauden tukemista Toimeenpano: Lisää konkreettisia keinoja toivotun tulevaisuuden rakentamiseksi. Asukkaiden osallistaminen esimerkiksi Lappi-brändin jalkauttamisessa on ensiarvoisen tärkeää. - maakuntaliitto voisi yhdessä alueen toimijoiden kanssa tuottaa myös omia indikaattoreita, tietoa ja tilastoja todellisen nykytilan kuvastamiseksi	Korjattu tekstiä tältä osin. Norjan ja Ruotsin kartat eivät ole suoraan vertailukelpoisia aluerakenteen visiokartan kanssa. Tulevaisuudessa mahdollinen yhteinen Pohjois-Norjan, Pohjois-Ruotsin ja Lapin yhteinen strategia saattaa tuoda asiaan parannusta. Huomioidaan missiossa Kestävästi menestyvä Lappi (1) vahvemmin eri toimialojen rooli. Lisätään tavoitetasolla seurantaluvun indikaattoreihin.
Posio	
Kestävästi menestyvä Lappi • Tuetaan puhtaan siirtymän investointeja, mutta korostaa tarvetta sosiaalisesti hyväksyttävään ja ympäristön kantokyvyn huomioivaan kehitykseen. • On tärkeää, että investoinnit eivät keskity vain kasvukeskuksiin, vaan tukevat myös harvaan asuttujen alueiden ja erityisesti Itä-Lapin elinvoimaa. • Nähdään mahdollisuuksia uusiutuvan energian ja kiertotalouden kehittämisessä. On huomioitava kuntien tukeminen puhtaan siirtymän toteuttamiseksi.	Huomioidaan tekstissä

Vetovoimainen Lappi

- Tuetaan toimenpiteitä, joilla houkutellaan uusia asukkaita ja osaajia sekä vahvistetaan paikallista yhteisöllisyyttä.
- Tarpeita vastaavien asuntojen saatavuus, riittävät peruspalvelut ja kulttuuritarjonta ovat keskeisiä pitovoimatekijöitä myös Posion kunnan näkökulmasta.
- Väestön vähenemien ja ikääntyminen: Väestökehityksen kääntäminen edellyttää konkreettisia toimenpiteitä nuorten ja lapsiperheiden houkuttelemiseksi sekä ikäihmisten hyvinvoinnin turvaamiseksi.
- Saavutettavuus ja pitkät välimatkat: Julkisen liikenteen kehittäminen ja digipalveluiden vahvistaminen ovat keskeisiä toimenpiteitä saavutettavuuden parantamiseksi ja vetovoiman lisäämiseksi.

Kilpailukykyinen ja uudistuva Lappi

- Pidetään tärkeänä, että koulutus- ja TKI-toiminta ulottuu myös pieniin kuntiin.
- Tuetaan älykkään erikoistumisen strategiaa, mutta korostaa, että innovaatiotoiminnan hyödyt on jaettava koko maakunnan alueelle.
- Digitaaliset ratkaisut ja etäopetus voivat vahvistaa osaamista myös Posion kaltaisilla paikkakunnilla.
- Elinkeinorakenne ja investointien houkuttelu: Investointien konkretisoituminen ja pk-yritysten tukeminen ovat elintärkeitä kunnan elinvoiman kannalta.

Ilmastoviisas ja luontopositiivinen Lappi

- Tuetaan hiilineutraaliustavoitetta ja luonnon monimuotoisuuden turvaamista. --Luonnonläheisyys on kunnan vetovoimatekijä, ja sen säilyttäminen on keskeistä myös maakuntatasolla.
- Korostetaan, että ilmastotoimien on oltava paikallisesti juurtuneita ja oikeudenmukaisia.
- Posion kunnan vahvuuksia – kuten puhdas luonto, Natura-alueet ja luontomatkailu – tulee suojella ja kehittää kestäväällä tavalla.

Yhteinen Lappi

- Pidetään tärkeänä, että hyvinvointia, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä vahvistetaan koko maakunnassa.
- Tuetaan peruspalvelujen turvaamista, nuorten hyvinvoinnin edistämistä ja kyläyhteisöjen elinvoiman vahvistamista.
- Saamelaiskulttuurin ja kielten tukeminen koetaan osaksi alueellista yhdenvertaisuutta ja kulttuurista rikkautta.

Ympäristöselostuksen näkökulmat

- Tunnistetaan ympäristöselostuksen havainnot erityisesti luonnon monimuotoisuuden, vesistöjen tilan ja ilmastomuutoksen vaikutusten osalta.

Tarkennetaan tässä yhteydessä asuntohaasteen merkitys.

Toimenpidetasolla huomioitava asia

Huomioidaan tekstissä

- Tuetaan ennallistamistoimia, luontopohjaisia ratkaisuja ja kestävää maankäyttöä.
- Korostetaan, että ympäristövaikutusten arviointi ja seuranta on tärkeää myös paikallisella tasolla.

Salla

Yhdymme Itä-Lapin kuntayhtymän lausuntoon, jonka lisäksi haluamme painottaa seuraavaa:

1. Kestävä ja vastuullinen kasvu: Myönteistä, että luonnoksessa korostetaan puhtaan siirtymän investointeja, uusiutuvan energian kehittämistä, kiertotaloutta sekä raaka-aineiden vastuullista hyödyntämistä.
 - Ensi arvoisen tärkeää, että saamme tukea liittyen edellytysten vahvistamiseen, joita puhtaan siirtymän investoinnit vaatisivat.
 - Lisäksi toimivien liikenneyhteyksien turvaaminen on tärkeää myös puhtaan siirtymän investointeja silmällä pitäen.
2. Kansainväliset yhteydet ja logistiikka: saavutettavuus on meille erityisen tärkeää.
 - Olisi kehitettävä erityisesti Kemijärvi-Salla raideyhteyttä. Lisäksi maantieyhteyksien riittävän tason turvaaminen ja parantaminen.
3. Työvoiman saatavuus, osaaminen ja koulutus: On tärkeää, että toisen asteen koulutusmahdollisuuksista pidetään huolta. Valtion politiikkalinjaukset uhkaavat erityisesti lukioverkostoa.
4. Teollisuus ja energiantuotanto: Itä-Lapin teollisuuden uusi nousu puhtaan energian tuotannon mahdollistamana tulee ottaa tavoitteeksi.
5. Itä-Suomen ohjelma ja EU-rahoitus: EU-rahoituksessa tullaan jatkossa enemmän painottamaan puolustukseen liittyviä hankkeita. Tässä tulee pitää esillä myös rajakuntien infrastruktuuria kuten tiestöä, rautateitä ja myös tietoliikennettä. Lisäksi tulee tuoda aktiivisesti esiin, että puolustusta tukee ja sen osaltaan myös mahdollistaa elinvoimaiset Lapin itärajan kunnat, joiden alueella tapahtuviin hankkeisiin tulee myös jatkossa kohdentaa EU-rahoitusta elinvoimaisuuden ylläpitämiseen ja kehittämiseen.

Huomioidaan tekstiin edellytykset puhtaan siirtymän investoinneille.

Aluerakennekartassa osoitettu Kemijärvi-Salla yhteys rautatie -merkinnällä.

Painotetaan toisen asteen koulutusmahdollisuuksien merkitystä kunnissa.

Kyllä. Huomioidaan tekstissä.

3. Yhteisöt / yrittäjät

Kolttien kyläkokous

4.1 Kestävän kehityksen tavoitteet numero 6 *Puhdas vesi ja sanitaatio* sekä numero 10 *Eriarvoisuuden vähentäminen* olisivat myös Lapin näkökulmasta keskeisiä. Eriarvoisuuden vähentäminen tulisi olla Lapin alueella tavoitteena, alueiden eriarvoistuminen on tunnistettu myös Lappi-sopimuksen tulevaisuustarkastelussa muutostekijäksi. Puhdas vesi on Lapin alueen vahvuus, ei ole enää itsestään selvää, että alueella on tulevaisuudessa puhdasta vettä. Kuormitusta syntyy mm. matkailun kasvun ja teollisuuden lisääntymisen myötä.

Lisätään SDG:t 14. Puhdas vesi ja 10. Eriarvoisuuden vähentäminen

Saamelaiskulttuuriosiossa voisi tuoda selkeämmin esiin visiot ja tavoitteet. Osista puuttuvat konkreettiset toimenpiteet esitettyjen visioiden, kuten saamen kielten tilanteen parantamisen ja perinteisen tiedon siirtymisen tueksi. Olisi tärkeää painottaa kauaskantoisemman kielityön kehittämisen merkitystä ja nostaa esiin eri saamen kielten tarpeet.

- Esimerkiksi kielikeskustoiminnan käynnistäminen, Sevettijärven kolttakulttuurikeskuksen perustaminen, ja Sámi Giellagáldun toiminnan rahoituksen turvaaminen ovat tärkeitä toimenpiteitä, jotka tulisi nostaa esiin saamelaiskulttuuriosiossa. Nämä toimenpiteet tukisivat myös saamelaiskulttuuriosion visiota siitä, että saamen kielet eivät ole erittäin uhanalaisia vuoden 2045 jälkeen.

Myös varsinaiseen Lappi-sopimukseen tulee kirjata konkreettisia toimenpiteitä, joilla maakuntaohjelman visio saavutetaan.

Lappi-sopimuksessa nostetaan esiin myös luonnonvarat ja niiden hyödyntäminen. Saamelaisten kotiseutualueelle ei tule suunnitella uusia kaivos- ja tuulivoimahankkeita, vaan ne on vietävä sinne, missä taakanjakosektorin kohteetkin ovat.

Ympäristöselostuksen luonnos on puutteellinen saamelaisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin osalta. Tämä on vaikutusten arvioinnin osalta merkittävä puute, sillä yhteenvedossa vaikutuksista eri kehittämistehtävissä vaikutuksia saamelaisiin ei ole arvioitu ollenkaan.

Tulevaisuudessa Kolttien kyläkokousta tulee osallistaa Lappi-sopimuksen laatimistyöhön myös esimerkiksi työpaja- ja sidosryhmätilaisuuksissa lausunnonantamismahdollisuuden lisäksi.

Leader Pohjoisin Lappi

Aineeton ja aineellinen kulttuuriperintö voivat toimia Lapin maakunnan vahvuutena, jos niiden säilymiseen panostetaan ja niiden arvo tunnustetaan. Lapin maakunta tarvitsee konkreettisia toimenpiteitä, joilla kulttuuriperinnön säilymiseen ja sen asukkaiden sekä perinteisten elinkeinojen harjoittajien hiljaisen tiedon tallentamiseen panostetaan.

Ohjelmassa tulisi syventyä uudistavan matkailun mahdollisuuksiin hoidettuja kulttuuriympäristöjä unohtamatta.

Nuoria koskeva kirjaus "Nuorten näkökulma tulevaisuuden kehityksessä on huomioitava" jää irralliseksi ja yleistasoiseksi. Lapin nuoret ovat maakunnan keskeisin voimavara ja heidän kuuntelemisensa, arjen hyvinvointi sekä kehittämistarpeet, tulisi olla kirjattuna sopimukseen tarkemmin ja painokkaammin.

Saamelaiskäräjät ottaa kantaa saamelaiskulttuuriosioon tulleisiin lausuntopalautteisiin.

Strategisen tason teksti ei anna mahdollisuuksia konkreettisten toimenpiteiden esittämiseen, erityisesti kun tavoitteena on ollut tiivis ja kehityksen suuntaa osoittava maakuntaohjelma.

Näitä hankkeita ei ole osoitettu saamelaisten kotiseutualueella aluerakenteen visiokartassa.

Vaikutuksia saamelaisiin ei ehditty huomioida ennen lausuntokierrosta, mutta nämä asiat viedään nyt ympäristöselostukseen. Asia käsitellään SOVA-ryhmän kokouksessa 27.10.

Työpajoista on tiedotettu Lapin liiton nettisivuilla ja Lapin kansan digilehdessä. Valitamme jos tieto ei ole tavoittanut.

Tärkeitä huomioita, mutta strategisen tason asiakirjassa ei voida mennä yksityiskohtaisiin toimenpiteisiin, erityisesti kun tavoitteena on ollut tiivis ja kehityksen suuntaa osoittava maakuntaohjelma.

Yksityiskohtiin menevä toimenpidetason asia.

Tarkennetaan tekstiin.

Väestön ikääntyminen ja väheneminen: olisi hyvä huomioida kulttuurillisen pääoman katoaminen väestön ikääntyessä. -- Lappi-sopimuksessa tulisikin tunnistaa hiljaisen tiedon merkitys ja nostaa sen osaksi eri kehittämistoimia.

[Lisätään tekstiin.](#)

Tulevaisuustarkastelussa on mainittuna maa- ja metsätalous. Tässä yhteydessä myös porotalous tulisi mainita erillisenä elinkeinona, sillä kaikki porotalousyrittäjät eivät harjoita maa- tai metsätaloutta. -- elinkeinon jatkuvuuden turvaaminen tulisi nostaa erityiseksi kehittämiskohdaksi.

[Lisätään tekstiin.](#)

Ilmastomuutos: olisi tunnistettava maatalousluonnon monimuotoisuuteen liittyvän luontokadon voimistuminen, joka johtuu vieraslajien yleistymisestä ja kulttuurimaisemien hoitajien vähäisyydestä. Alkutuotannon tukemiseksi tulisikin löytää todellisia toimenpiteitä ja tahtotilaa. Ensiarvoisen tärkeää on muistaa, että alkutuotannolla on merkittävä rooli myös kriisinhallinnassa ja varautumisessa.

[Lisätään tekstiin.](#)

Merkittäviin tulevaisuutta muokkaaviin muutostekijöihin on tunnistettu alueiden eriarvoistuminen. -- Kolmannen sektorin toimijoiden merkitystä alueiden elinvoiman rakentajina ei voi liiaksi korostaa, ja niiden toimintakyky tulisi turvata. Samoin ohjelmassa tulisi tunnistaa paikallistasolla toimivan Leader-toiminnan merkitys aluekehityksen peruspilarina.

[Lisätään kolmas sektori vahvemmin missioon Yhteinen Lappi \(5\).](#)

Muuttuvan väestörakenteen hallinnassa lähtökohtana tulisi olla pitovoiman parantaminen ja toissijaisesti vetovoiman lisääminen. -- tulisi selkeämmin rajata ne peruspalvelut, jotka ovat keskeisiä asukkaiden hyvinvoinnille ja keskittää kehittämispanoksia näiden palveluiden tasapuoliseen tarjoamiseen asuinpaikasta riippumatta.

[Lisätään tekstiin.](#)

Lapin strategisen aseman muutos geopoliittisesti -- tulisi huomioida strategisen aseman muuttumisen vaikutus raja-alueen läheisille alueille ja yrityksille sekä etsittävä tähän liittyviä tukitoimia.

[Tekstissä on jo maininta tästä, mutta painotetaan enemmän.](#)

Ihmisten varautumisvajetta tulisi tukea myös Lappi-sopimuksen tasolta ja varata riittävästi rahoitusta pelastuslain edellyttämään omaehtoiseen varautumiseen.

[Yksityiskohtiin menevä toimenpidetason asia.](#)

Ilmasto- ja ympäristöasiat on tunnistettu tärkeäksi osaksi Lappi-sopimusta. Niiden osalta sopimus jää hyvin ylätasolle. **Lapin tulevaisuuskuvassa 2045+** on ekologiset yhteyskäytävät, joiden tarkoitus jää auki ja vaatisi tarkemman avauksen mm. mitä ekologinen käytävä tarkoittaa ja miten ne huomioidaan aluekehittämisessä.

[Täydennetään selostukseen ekologisten yhteyskäytävien tavoitetta.](#)

[Lisätään indikaattoreita lukuun 5 Seuranta ja toimeenpano.](#)

Tarkennetaan ympäristöselostusta näiltä osin.

- Keskeisissä seurantamittareissa ja indikaattoreissa ilmasto- ja ympäristöteemat ovat ilman indikaattoria
- Hyvinvointia ja muita asiakirjan keskeisiä tavoitteita ei ole kuvattu mitattaviksi indikaattoreiksi

Ympäristöselostuksessa vesistöjä koskevat tiedot jäävät liian suppeiksi.

- vesivoiman aiheuttamaa haittaa jokiuomille, ranta-alueille, veden tilalle sekä eliöstölle ja kalastolle.
- vesivoiman sidonnaisuus tuulivoiman ja pörssisähkön vaihteluihin aiheuttaa voimakasta ja nopeaa vedenpinnan vaihtelua, mikä heikentää jokiluonnon ekologista tilaa.
 - o Yhdistettynä ilmaston lämpenemiseen ja ajoittaiseen vähävetisyyteen, nämä vaihtelut voivat lisätä ravinteiden kiertoa, hapenkadon riskiä ja aiheuttaa voimakasta rehevöitymistä.
- Vedenpintojen ennakoimaton säännöstely yhdistettynä ilmastonmuutokseen, aiheuttaa myös asuinympäristöön ennakoimattomia vaaratilanteita ja kulkuesteitä.

Strategisella tasolla tämä tahtotila on ilmaistu missiossa Ympäristöviisas ja luontoposiitivinen Lappi (5).

Vesistökunnostukseen käytettävissä olevat voimavarat olisi hyvä tunnistaa ja suhteuttaa kunnostushankkeiden vaatimiin työmääriin. On ilmeistä, että ikääntyvän maaseudun yhdistykset eivät voi kantaa vastuuta laajamittaisista ilmasto- ja ympäristöhankkeista, vaan tarvitsevat tueksi maakuntatason tahtotilan ja voimavaroja.

Paliskuntain yhdistys

-- Poronhoito ei näy Lappi-Sopimuksessa juuri mitenkään. Siltä osin, kun poronhoito tai porotalous mainitaan, elinkeino ja kulttuuri määritellään passiivisena sopeutujana, alkutuotannon alana, jota erityisesti ilmastonmuutos asettaa haavoittuvaan asemaan.

- alkutuotannon aloista omaleimaisin ja sen harjoittamisen edellytykset tulee turvata
- nykymuodossaan porotalous on paljon enemmän kuin vain alkutuotantoa: lihan ja muiden porotuotteiden jalostuksen ja poromatkailun kehittämisen ja kasvun myötä, poronhoitajat ovat aktiivisesti vakiinnuttaneet paikkansa osana Lapin elinkeinorakennetta ja kriittisen tärkeänä osana huoltovarmuutta
- Poronhoidon taloudellinen, ekologinen, kulttuurinen ja sosiaalinen merkitys Lapissa on valtava. Niin Lapin luonto kuin siihen erottamattomalla tavalla kuuluvat poro ja poronhoito tekevät

Huomioidaan missiossa Kestävästi menestyvä Lappi (1) vahvemmin eri toimialojen rooli.

Toimenpidetason asia.

maakunnasta erityisen: olisi perusteltua nostaa poronhoito Lapin maakuntaohjelmassa ja – suunnitelmassa enemmän keskiöön

Poron ilmastotyö ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen: -- Olisi perusteltua nostaa porolaidunnus nykyistä merkitsevämpään rooliin paitsi ilmastonmuutoksen hillinnässä myös luonnon monimuotoisuuden suojelussa.

-- kumuloituvat vaikutukset (poronhoidolle) pitää huomioida alueellisessa maankäytön ja luonnonvarojen käytön suunnittelussa nykyistä paremmin.

Ekologisten yhteyksien säilyttämiseen ja ennallistamiseen on laitettava resursseja.

Lapin tulevaisuuskuva 2045+: aluerakenne, kehittämisvyöhykkeet ja -käytävät: s.12 kartta: Poronhoito ei näy tavoitteellisessa kokonaiskuvassa millään tavalla. Poronhoitoon ja sen alueellisesti kestävään järjestäytymiseen vaikuttaa kuitenkin merkittävästi muu maankäyttö erinäisissä muodoissaan. Tämä pitää huomioida maakunnallisessa maankäytön ja luonnonvarojen käytön suunnittelussa nykyistä paremmin – jo strategisella tasolla.

Luonnonvaroihin keskittyvä teollisuus, erityisesti kaivannaisala ja energia-ala hallitsevat Lappi-sopimuksessa esitettävää tulevaisuuden visiota. Tämä kehitys luo myös valtavan paineen alueidenkäytön suunnitteluun ja realisoituu jo tällä hetkellä paikallisina ristiriitoina, jopa konflikteina. Vaikutuksia ympäristölle ja luontoperustaisille elinkeinoille on kyettävä arvioimaan ja estämään nykyistä paremmin.

Lappi-Sopimus ilmaisee maakunnan alueidenkäytöllisen tulevaisuuden tahtotilan ja arvot, mutta ei tunnista ”puhtaan siirtymän” investointien toteuttamisen edistämiseen liittyviä aitoja alueidenkäytöllisiä ristiriitoja ja konfliktipotentiaalia. Resursseja lisää, paitsi kaavoitukseen, myös paliskunnille.

-- Kestävän ja oikeudenmukaisen alueidenkäytön suunnittelun kannalta kokonaisvaltaisempi tarkastelu on aivan välttämätöntä. Nyt Lappi-Sopimus kuitenkin päätty tukemaan kehitystä, josta aiheutuu paikallisesti kasvavia ristiriitoja ja joilla rapautetaan paitsi poronhoidon toimintaedellytyksiä myös laajemmin tavoitteita luontokadon pysäyttämiseksi.

Kolttakulttuurisäätiö

4.1 Kestävän kehityksen tavoitteista nro 10 *Eriarvoisuuden vähentäminen* tulisi olla tavoitteena Lapin alueella. Alueiden eriarvoistuminen on tunnistettu tulevaisuustarkastelussa muutostekijäksi.

- Kolttasaamelaisten ja koltansaamen eriarvoisuus suhteessa valtakieleen (suomi) ja muihin saamen kieliin. Toivoisimme tämän huomioitavan Lappi-sopimuksessa eriarvoisuutta vähentämällä

Strategisella tasolla huomioitu eri maankäytön intressien vahvempi yhteensovittaminen ja mm. resurssien lisääminen kaavoitukseen ja suunnitteluun.

Täydennetään tekstiin poronhoidon erityispiirteet.

Strategisella tasolla huomioitu eri maankäytön intressien vahvempi yhteensovittaminen ja mm. resurssien lisääminen kaavoitukseen ja suunnitteluun.

Strategisella tasolla huomioitu eri maankäytön intressien vahvempi yhteensovittaminen ja mm. resurssien lisääminen kaavoitukseen ja suunnitteluun.

Ei pidä paikkaansa; Lappi-sopimus korostaa nimenomaan yhteensovittamista.

Lisätään SDG 10 Eriarvoisuuden vähentäminen

Saamelaiskulttuuriosio: yleisesti selkeämmin esiin visiot ja tavoitteet koltansaamen kielen tilanteen kehittämiseksi: tukitoimet, puuttuvat konkreettiset toimenpiteet. KeKe-tavoite eriarvoisuuden vähentämisestä.

- Kielenelvytystyötä tulisi painottaa enemmän ja nostaa esiin eri saamen kielten tarpeet, kuten ed. Lappi-sopimuksen 2022-2025 kaksi toimenpide-ehdotusta s. 72-32.

Saamelaiskäräjät ottaa kantaa saamelaiskulttuuriosioon tulleeeseen lausuntopalautteeseen.

Sattasniemen paliskunta

Lappi-sopimuksessa tulee tunnistaa poronhoidon merkitys Lapin kulttuuriperinnölle ja elinkeinoelämälle, ja varmistaa, että sen edellytykset turvataan kaikessa alueellisessa suunnittelussa. Sopimuksessa tulee olla konkreettisia keinoja oikeudenmukaisuuden lisäämiseksi ja sosiaalisen toimiluvan saavuttamiseksi.

Huomioidaan missiossa Kestävästi menestyvä Lappi (1) vahvemmin eri toimialojen rooli.

Sattasniemen paliskunta vaatii huomioimaan kantansa Tunturiratasuunnitelman yhteyteen: *Suunniteltu ratalinjaus tulee siirtää kokonaisuudessaan pois Sattasniemen paliskunnan alueelta. Rataa ei voida toteuttaa Jeesiöjoen pohjoispuolella ilman että se aiheuttaisi paliskunnan koko poronhoidolle huomattavaa haittaa ollen siten Poronhoitolain (848/1990) vastainen.*

Lappi-sopimuksessa ei oteta kantaa tarkempiin linjauksiin. Maakuntakaavoituksessa ja muussa jatkosuunnittelussa tulee tarkemmin selvittäväksi ja arvioitavaksi ratalinjaukset.

Edellä mainituin (löytyy lausunnosta) perustein Sattasniemen paliskunta ei hyväksy Lappi-sopimuksessa olevaa Tunturiratalinjausta välillä Kittilä-Sodankylä Poronhoitolain (848/1990) ja Lain Metsähallituksesta (234/2016) vastaisina. Niiden aiheuttamia haittoja ei voida estää eikä kompensoida.

Täydennetään tekstiin poronhoidon erityispiirteet. Lappi-sopimus ohjaa tavoitteiden kautta maakuntakaavoitusta. Aluerakennekartta ei ole oikeusvaikutteinen.

Sattasniemen paliskunta pyytää vastausta: Miten poronhoidon oikeudet ja voimassa olevan maakuntakaavan vaatimukset poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytysten turvaamisesta huomioidaan Lappi sopimuksen strategisen tason maankäytön suunnittelussa?

Lappi-sopimuksessa on laadittu erillinen saamelaiskulttuuriosio ja prosessissa on pidetty saamelaiskäräjälain mukaiset neuvottelut.

Miten alkuperäiskansoja koskevat kansainväliset velvoitteet huomioidaan maankäytön ja strategisen tason suunnittelussa. KHO: 2022:38 linjauksen mukaisesti?

Lapin yrittäjät

Lapin Yrittäjät on pääosin tyytyväinen sopimuksen sisältöön. Erityisesti toivomme pidettävän kiinni Lappi-sopimuksen neljästä suosituksesta, eli strategia pidetään tiiviinä, mutta laadukkaana.

Kiitos. Tähän pyritään.

Kestävästi menestyvä Lappi -tavoitteen alla yritykset huomioidaan kiitettävästi ja toivomme tämän lauseen pysyvän sopimuksessa tällaisenaan: ” Maakunnan elinvoimaa vahvistetaan kehittämällä yritys- ja investointimyönteistä toimintaympäristöä ja -kulttuuria sekä luomalla yhdessä edellytyksiä pk-yritysten kasvulle, kansainvälistymiselle ja sujuville sukupolven- ja omistajanvaihdoksille.”

Korjataan termi tekstiin.

- Samassa osiossa termin ”kilpailutusosaamista” tilalle ehdotamme ”hankintaosaamista”, mikä koskisi sekä ostajaa että tarjoajaa

Vetovoimainen Lappi -tavoitteen alla yritysten tarpeet huomioidaan hyvin. Ensimmäisten kansainvälisten osaajien palkkaamisen kannusteet ja tuki yrityksen siirtämiseen, perustamiseen ja jatkamiseen ovat pk-yrityksille tarpeellisia. Ikääntyvän väestön kokemus ja viisaus Lapin voimavarana mainitaan kappaleen lopussa, ja tässä olisi paikallaan mainita erikseen yrittäjät. Kokeneet yrittäjät tukevat uusia yrittäjiä alkuun pääsemisessä ja haastavissa tilanteissa koko yrityksen elinkaaren aikana. Lisäksi yrittäjienkin työssäjaksamista tulisi tukea ja mahdollistaa pitkä yrittäjäura.

Kilpailukykyinen ja uudistuva Lappi -osiossa TKI-menojen kasvattamiseksi on mainittu pk-yritysten kannalta oikeat asiat: maakunnallinen innovaatiojärjestelmä, yksityinen rahoitus, pk-yritysten aktivointi sekä kansainväliset kumppanuudet. Luovan osaamisen ja muotoilun esiin nostaminen on tärkeää.

Ilmastoviisas ja luontopositiivinen Lappi -tavoitteessa ei puhuta yrittäjistä tai yrityksistä. Kappaleessa mainitaan kuntien tukeminen ja paikallisyhteisöjen osallistaminen. Myös yritykset tulisi huomioida keskeisinä vihreän siirtymän toteuttajina ja luonnon monimuotoisuuden turvaajina.

Yhteinen Lappi -osio on kokonaisuudessaan kannatettava. Työllisyysalueista puhuttaessa olisi hyvä mainita myös työnantajat, jotka ovat keskeisessä roolissa työllisyysalueiden palvelujen kehittämisessä ja työpaikkojen luomisessa.

Itä-Lapin kuntayhtymä

Luonnos tunnistaa pääsääntöisesti hyvin Lapin mahdollisuudet, haasteet ja tavoitteet. Suurin yksinäinen puute on toimenpanosuunnitelman puuttuminen. Tulevaisuustarkastelussa huomioitu hyvin Lapin pitkän aikavälin kehittymisen haasteet ja muutostekijät.

1. Lappi vuonna 2045+ tukee maakunnan kehitystä myös Itä-Lapissa
2. Myönteistä, kuinka puhtaan siirtymän investointeja korostetaan. On kuitenkin asetettava konkreettisia tavoitteita, joihin pyritään.
3. Painotus koulutukseen, asuntojen saatavuuteen, palveluihin ja elämänlaatuun on tärkeää. Tavoitteeksi tulee ottaa kaksoiskuntalaisuuden toteuttaminen.
4. Ilmastomuutoksen aiheuttamaa uhkaa Lapin kehitykselle ei ole korostettu tarpeeksi. Vaelluskalakantojen palauttaminen Kemijokeen tulee mainita myös Lappisopimuksessa. Poronhoito ja metsästys myös huom. Metsästyksen kestävyys huomiointi myös tulevaisuudessa.

Tarkennetaan tekstiä.

Lisätään luovat alat missioon Kestävästi menestyvä Lappi (1)

Lisätään missioon Ilmastoviisas ja luontopositiivinen Lappi (4) puhtaan teollisuuden ja vihreän siirtymän investointien merkityksestä ilmastomuutoksen hillinnässä.

Tarkennetaan tekstiä.

Strategisen tason teksti ei anna mahdollisuuksia konkreettisten toimenpiteiden esittämiseen, erityisesti kun tavoitteena on ollut tiivis ja kehityksen suuntaa osoittava maakuntaohjelma.

Tarkennetaan tekstiä asuntojen osalta. Kaksoiskuntalaisuus tärkeä toimenpidetason asia.

Lisätään vaelluskalat missioon Ilmastoviisas ja luontopositiivinen Lappi (4)

5. Mainittava, kuinka seurataan ja tarvittaessa reagoidaan tarpeeseen luoda uusia kaupallisia suhteita Venäjään Ukrainan sodan päättymisen myötä
 - Länsiyhteyksiä varten tarvitaan kaksoisraiteet. Ei kansallisia resursseja toteuttaa koko Suomessa, joten
 - Salla-Kemijärvi -raideyhteyttä kehitettävä. Kemijärvi-Sodankylä välille rakennettava raideyhteys. Lisäksi yhteys Kainuu-Taivalkoski-Posio-Kemijärvi
 6. Maakunnan sisäisten kehittämistoimien suuntaaminen myös Itä-Lappiin
 7. Lapin tilannekuva sekä kehitysnäkymät ja -rapotti sekä osallistumis- ja arviointisuunnitelma hyviä pohjat työkaluja
 8. Tarvitaan toimeenpanosuunnitelma
- Selkeät toimenpiteet ja aikataulut: kuka tekee, milloin ja millä resursseilla. Huom. mittarit.

Vielä liian kaukainen asia ja määritellään kansallisella tasolla.

Toteamus, ei toimenpiteitä.

Toimenpiteet määritellään tarkemmin mm. maakunnan edunvalvontasuunnitelmassa ja toimialakohtaisissa strategioissa.

Metsäkeskus

Metsäkeskus korostaa seurantajärjestelmän merkitystä ja pitää tärkeänä, että sopimuksen toteutuksen seurannassa hyödynnetään metsään liittyviä indikaattoreita, kuten puuston kasvu, hakkuut, hiilensidonta ja monimuotoisuuden kehitys. Tämä varmistaa, että alueellisen metsäohjelman tavoitteet välittyvät myös sopimuksen toteutukseen ja arviointiin.

Lisätään lukuun Seuranta ja toimeenpano myös näitä indikaattoreita.

Suomen metsäkeskus katsoo, että Lappi-sopimuksen luonnos muodostaa hyvän lähtökohdan metsien kestävästä käytöstä ja metsäalan kehittämisen tukemiselle Lapissa vuosina 2026–2029.

MTK Lappi ry

Aluerakenteen visiokartta: Huoltovarmuuden ja sotilaallisen liikkuvuuden näkökulmien huomioiminen kuljetusyhteyksiä kehitettäessä tukee myös alkutuotannon elinkeinojen tarpeita.

Huomioitu tekstissä

Maakuntaohjelman ja visiotiekartan ohjaavuus kuntakaavoituksessa on merkittävä, ja siinä kuntakaavoitukseen annetut päällekkäiset ohjauskeinot metsä- ja luonnonsuojelulain kanssa eivät palvele tavoitteita, vaan voivat vaikeuttaa elinkeinojen harjoittamista ja esimerkiksi arvokkaiden luontokohteiden suojelurahoitusta.

Aluesuunnittelun tiimi huomioi tekstiin tarvittaessa

Lappi on lähes kokonaisuudessaan maaseutualueutta, joten investointihankkeita suunniteltaessa tulisi aina tehdä maaseutuvaikutusten arviointi.

Aluesuunnittelun tiimi tsekkaa

Luonnonvarat ja niiden hyödyntäminen: Näkemys siitä, että luonnonvaroja pelkästään kulutetaan, ei pidä paikkaansa, vaan jo nyt investoidaan niiden käytön kestävyyteen ja uusiutumiseen. Alueellinen metsäohjelma myös ohjaa tähän.

Tarkennetaan tekstiä, mikäli tarpeellista

Suomen Punainen Risti, Lapin piiri

Kansalaisyhteiskunta tulee määritellä selkeästi: kolmas sektori eli järjestöt, säätiöt, osuuskunnat ja vapaaehtoistoimijat toimivat kumppaneina julkisen ja yksityisen sektorin rinnalla.

- Järjestöjen osaaminen, verkostot ja resurssit tulee tunnistaa osana sopimuksen toimeenpanoa ja seurantaa.

Lisätään kolmas sektori

Kokonaisturvallisuus ja valmius

- Lapin erityisolosuhteet edellyttävät vahvaa kokonaisturvallisuutta se ei näy asiakirjassa tarpeeksi vahvasti.
- Vapaaehtoistoiminnan tehokkuus edellyttää jatkuvaa koordinoitua, koulutusta ja riittäviä resursseja

Lisätään tekstiin

Lapin hyvinvointialueella on merkittävä rooli alueen hyvinvoinnin, turvallisuuden ja toimintaympäristön näkökulmasta. Rooli ei nyt näy aktiivisena toimijana asiakirjassa.

Hyvinvointialueen rooli avattu missiossa Yhteinen Lappi (5)

Kestävyyden (SDG:t) selkeä määrittely koko käsitteen kautta. (ekologinen, sosiaalinen ja taloudellinen)

Lisätään tekstiin

Missiot:

4.1 Sopimuksessa tulisi konkretisoida, miten järjestöjen osaaminen integroidaan alueellisen osaamisen kehittämiseen

4.2 Asiakirja ei aktiivisesti nosta esiin tai hae ratkaisuja Lapin väestön eriarvoistumiseen ja huono-osaisuus taskuihin, joita löytyy myös vaurailta kaupunkialueilta mutta erityisesti pienistä kuntakeskuksista ja niiden syrjäkylästä

Strategisen tason teksti ei anna mahdollisuuksia konkreettisten toimenpiteiden esittämiseen, erityisesti kun tavoitteena on ollut tiivis ja kehityksen suuntaa osoittava maakuntaohjelma.

4.3 (Esittelevät, miten järjestöt auttavat Lapin vetovoimaisuutta)

4.4 Sopimuksessa tulee tunnistaa järjestöjen kyky yhdistää paikallinen osaaminen, sosiaalinen pääoma ja yrittäjyysstrategiat.

Tarkennetaan tekstiä

4.5 Sopimuksessa voidaan korostaa järjestöjen roolia koordinaattorina ja kouluttajana, joka rakentaa kumppanuuksia kuntien, yritysten ja muiden kansalaistoimijoiden kanssa

Lisätään kolmas sektori

4.6 (Esittelevät, miten järjestöt edesauttavat Yhtenäistä Lappia)

Digitalisaatio ja tekoäly

- Nykyinen linjaus on liian varovainen.
- Digitalisaatio ja tekoäly ovat välttämättömiä Lapin olosuhteissa:
 - o **Palvelut:** etävastaanotot, kriisiviestintä, hoidonohjaus.
 - o **Yritykset:** matkailu (asiakaspolut), luonnonvarat (logistiikka, ennakointi), pksektori (markkinointi, automaatio).
 - o **Järjestöt:** vapaaehtoisten rekrytointi, koulutus ja toiminnan koordinointi.
- Koulutus ja osaaminen: tekoäly tulisi sisällyttää kaikille koulutusasteille ja täydennyskoulutukseen.
- Näin digitalisaatiosta muodostuu maakunnallinen vahvuus, joka tukee kansainvälistä vetovoimaa

Asiakirja olisi hyvä jakaa selkeästi kahteen osaan, nyt tiiviys heikentää sen ohjaavuutta.

Lisäksi on syytä nostaa toimijoiden roolit kunkin mission tavoitteiden saavuttamisessa.

1. **Strateginen osa** – visio, tavoitteet, periaatteet, huomioiden kokonaisturvallisuus, digitalisaatio.
2. **Toimeenpano-osa** – toimenpiteet, vastuut, mittarit ja resurssit (sisältäen järjestöjen roolit)

Lisätty maininta missioon Kilpailukykyinen ja uudistuva Lappi (3)

Maakuntaohjelma on strategisen tason asiakirja. Strategisen tason teksti ei anna mahdollisuuksia konkreettisten toimenpiteiden esittämiseen, erityisesti kun tavoitteena on ollut tiivis ja kehityksen suuntaa osoittava maakuntaohjelma. Toimenpiteet määritellään tarkemmin mm. maakunnan edunvalvontasuunnitelmassa ja toimialakohtaisissa strategioissa.

Saamelaismuseum Siida

Saamelaismuseum Siida tukee Saamelaiskäräjien tuottaman saamelaiskulttuuriosion päälinjauksia ja tavoitteita.

Kulttuuriympäristöjen ja niiden arvojen säilyminen tulee kansainvälisten sopimusten ja kotimaisen lainsäädännön perusteella huomioida aluekehittämisen suunnittelussa.

- kulttuuriympäristöt tuleekin liittää osaksi kestävästä aluekehityksestä ja kulttuurisia oikeuksia varmistaen, että saamelaiskulttuurin edellytykset säilyvät myös tuleville sukupolville
- kulttuuriympäristöjen säilyttämisellä ja niihin liittyvän tiedon kestävällä käytöllä voidaan parantaa paikallisten asukkaiden viihtyvyyttä vahvistamalla paikallisidentiteettiä sekä toisaalta kehittää alueen matkailua ja Lappi-brändiä kestävämpään suuntaan
- myös saamelaisorganisaatioiden ja -yhteisöjen ja paikallisten asukkaiden osallisuutta kuten myös tutkitun ja perinteisen tiedon hyödyntämistä tulee vahvistaa kulttuuriympäristöihin liittyvässä päätöksenteossa

Huomioidaan kulttuuriympäristöt ympäristöselostuksessa.

Ympäristöselostuksen kohta 3 ”Luonnonvarat ja ympäristön tila”

- Kuten kappaleessa 3.4. Luonnon monimuotoisuus kerrotaan luonnonsuojeluun liittyvistä asetuksista, uhanalaisista lajeista ja suojelualueista muutamine suuntaa antavine lukuineen, kappaleessa 3.5. tulisi avata myös kulttuuriympäristön suojelunäkökohtia ja niiden arvoja turvaavia lakeja.

Huomioidaan kulttuuriympäristöt ympäristöselostuksessa.

- Tulisi lisätä esimerkiksi valtakunnallisesti merkittäviä maisema-alueita (VAMA), arkeologisia alueita (VARK) ja rakennettuja kulttuuriympäristöjä (RKY) sekä suojeltuja rakennuksia kuvaavia lukuja ja tietoa.

Ympäristöselostuksen kohta 5 ”Maakuntaohjelman vaikutusten arviointi”

- Esimerkiksi infrahankkeilla ja matkailijamäärien voimakkaalla kasvulla voi olla myös negatiivisia vaikutuksia kulttuuriympäristöihin, esimerkiksi jos kohteet tuhoutuvat.
- Vaikutusten arviointi saamelaisiin ja saamelaiskulttuuriin liittyen puuttuu taulukoista vielä kokonaan. Tulevassa arvioinnissa tulee huomioida saamelainen kulttuuriympäristökäsitys ja kulttuuriympäristöjen säilyttämisen keskeinen merkitys elinkeinojen ja kulttuurin harjoittamiseen.

Tarkennetaan tekstiä

Lisätty vaikutukset saamelaisiin.

Ylipäätään Lappi-sopimuksessa ja sen liitteissä tulee nostaa esille saamelainen kulttuuriympäristö saamelaisten kotiseutualueen alueellisena erityispiirteenä.

- Pitää sisällään rakennusperinnön, arkeologisen kulttuuriperinnön, maiseman sekä paikkoihin liittyvän perinteisen tiedon sisältäen näin sekä aineellista että aineetonta kulttuuriperintöä.
- Suuri osa saamelaisesta kulttuuriympäristöstä on rakentamatonta, ja se voi vaikuttaa erämaiselta kulttuurin ulkopuolisille.
- Kulttuuriympäristöjen säilyminen on oleellista saamelaisten identiteetin, kulttuurin jatkuvuuden ja yhteisöllisen hyvinvoinnin kannalta. Niiden säilyminen on saamelaiskulttuurin elinehto.

Tarkennetaan tekstiä

SAK ry

Keskeinen keino varmistaa alueen työllisyys ja kilpailukyky on työelämän laaja-alainen yhteistyö. Työvoiman saatavuus ja osaamisen kehittäminen on nähtävä strategisena kysymyksenä, johon panostamalla voidaan houkutelaa alueelle uusia investointeja ja työpaikkoja. Tältä osin Lappi-sopimuksen luonnokseen on tehty hyviä ja selkeitä kirjauksia näiden kokonaisuuksien osalta.

Missiossa 4, Kilpailukykyinen ja uudistuva Lappi:

- Maininta kansalaisyhteiskunnasta pitänee sisällään järjestöjen tekemän arvokkaan työn lappilaisen osaamisen kehittämiseksi. Esitämme, että kyseinen työ ja edelleen sen potentiaali tuodaan selkeämmin esille molemmissa esimerkkinä annetuissa kirjauksissa. Luonnoksessa järjestöt tai kolmas sektori mainitaan toistaiseksi melko vaatimattomasti.
- luonnos kuitenkin erinomaisesti peräänkuuluttaa kokonaisvaltaista yhteistyötä osaamistason nostamiseksi
- Lapissa tarvitaan tästä (Orpon hallituksen leikkaukset aikuiskoulutukseen) syystä aiemmin mainittujen toimenpiteiden lisäksi EU:n rakennerahastojen apua osaamisvajeen paikkaamiseksi, jotta maakunta pärjää eri alueiden välisessä vertailussa.

Lisätään kolmas sektori

Lappi-brändi ja vastuullisuus:

- Lapin mielikuvat pitävät sisällään harmillisesti kuitenkin myös negatiivisia piirteitä johtuen useista työntekijöiden hyväksikäyttötapauksista erityisesti matkailun saralla sekä näkyvistä yritysten tekemistä törkeistä ympäristörikoksista. Tästä syystä on aiheellista kiinnittää Lappi-sopimuksessa erityistä huomiota vastuulliseen toimintaan työpaikoilla.
- Luonnoksessa tärkeää mainita vastuulliset työpaikat sekä työntekijöiden ja työyhteisöjen osallistaminen mukaan yritysten vastuulliseen toimintaan. Työntekijöiden osallistaminen syventää mainittua inklusiivisuutta työmarkkinoilla, joka lisää lappilaisten hyvinvointia ja Lappi-brändiä.

Toimenpidetason asioita

Uudelleenrakennuksen aika ja itäraja:

- Katsomme, että on syytä mainita, minkälaisiin toimenpiteisiin maakunnassa varaudutaan mahdollisen rauhan toteutuessa maakuntaohjelmakaudella.

Toistaiseksi kaukainen ja lopulta kansallisella tasolla linjattava asia.

Pohjois-Lapin alueyhteistyön kuntayhtymä

Lappi-sopimus on nykymyodossaan tiivistetympi, mikä on yleisesti hyvä asia. Sopimuksessa on tavoitteita ja kehittämistehtäviä, mutta toimenpiteitä vähemmän.

- Lappi-sopimusta oli vähän hankala kommentoida, sillä toimenpiteet eivät kaikissa kohdin olleet selkeästi esillä tai niitä ei ollut lainkaan.
- Lukijalle jäi epävarma olo siitä, oliko tavoitteena esittää askelmerkkejä läpi sopimuksen vai vain paikoittain. Tekstiä lukiessa kaipaa sen rinnalle toteutussuunnitelmaa.
- Tavoitteet ja kehittämistehtävät kumpuavat erinomaisen hyvin alueen tarpeista ja mahdollisuuksista. Niiden saavuttaminen edellyttää laaja-alaista työtä Lapin toimijoilta, joten linjauksia keskeisistä tarvittavista toimenpiteistä olisi hyvä olla.

Tarkennetaan johdantoon tai jonnekin alkuun Lappi-sopimuksen ”taso” ja maininta siitä, että toimeenpano tarkentuu edunvalvontasuunnitelmassa yms.

Tulevaisuuden vision ja mission/kehittämistehtävän soisi olevan pidemmälle määritelty esim. vuoteen 2045 ja strategia sekä toimeenpano-ohjelman tarkastelu nelivuotisena.

Lakiin perustuva maakunnallinen suunnittelujärjestelmä antaa raamit maakuntaohjelman rakenteelle.

Rakenne-ehdotus:

- Sisältöön olisi hyvä hahmottaa järjestys, joka tukisi lukemista ja sisällön ymmärtämistä paremmin. Arvot -> visio (tavoitetila) -> missio (päämäärä, kehittämistehtävä) -> strategia (maakuntasuunnitelma: tavoitteet, jolla visio saavutetaan, sisältäen resurssit, kyvykkyys, ydinosaaminen) -> toimeenpano-ohjelma (maakuntaohjelma: konkreettiset esitykset, joilla tavoitteet saavutetaan)

Rakenteessa on pyritty selkeään esitystapaan. Strategisen tason teksti ei anna mahdollisuuksia konkreettisten toimenpiteiden esittämiseen, erityisesti kun tavoitteena on ollut tiivis ja kehityksen suuntaa osoittava maakuntaohjelma.

2.1 Tulevaisuustarkastelu

On tunnistettu kehityksen muutostekijöitä ja ennakoitu toimintaympäristön todennäköistä kehitystä. Onko muutostekijät laitettu tietoisesti nykyiseen järjestykseen? Ehdotamme, että muutosvaikutukseltaan suurin on ensimmäisenä ja muutosvaikutukseltaan vähäisin esitellään viidentenä.

- **Muutostekijä 1. Väestön ikääntyminen ja väheneminen:** -- Asiakirjaan toisi konkretiaa, jos esimerkiksi nuorten osallistamisesta avattaisiin mahdollisissa toteutustapoja. Lainataan esimerkiksi tulevaisuustutkija Ilkka Halavan ehdotusta siitä, että kannustetaan Lapin yrityksiä ottamaan nuoria mukaan yritysten hallitustyöskentelyyn tuomaan heidän näkökulmaansa tekemiseen.
- **Muutostekijä 2. Ilmastonmuutos:** Tavoitteet ja ehdotukset toimiksi ovat listattuna samaa luetteloon. Esitetään, että selkeyden vuoksi jaotellaan tavoitteet ja mahdolliset toimenpiteet omiin kategorioihin.
- **Muutostekijä 3. Arktisen alueen geopoliittisen merkityksen kasvu:** Tekstissä sanotaan: *Lapin tulee vahvistaa rooliaan arktisena toimijana ja arktisten olosuhteiden osaajana – Arktisen alueen kehittämisessä ja sitä koskevissa keskusteluissa tulisi olla mukana.* Ehdotus: Lappi vahvistaa rooliaan arktisena toimijana ja arktisten olosuhteiden osaajana – olemme mukana Arktisen alueen kehittämisessä ja sitä koskevissa keskusteluissa.
- **Muutostekijä 4. Kilpailu osaavasta työvoimasta:** *Lapin brändin ja houkuttelevuuden kehittäminen on keskeistä – Työvoimaa houkuteltaessa alueen on panostettava siihen, miten Lapissa asuminen ja työskentely koetaan.* Edellinen lause ei avaudu, mitä se käytännössä tarkoittaa.
 - Lappi-brändin toimeenpanoon sekä konkreettiseen houkuttelevuuden kehittämiseen tulee luoda selkeä, uusi toimintamalli
 - Asuntopula ja saavutettavuus ovat ratkaisevia tekijöitä – Ilman kohtuuhintaista asumista ja hyviä kulkuyhteyksiä työvoiman houkuttelu ja pysyvyys vaikeutuvat.
 - Lapin yhteisöjen on oltava avoimia uusille tulijoille – Integroitumisen helpottaminen ja kulttuurinen vastaanottavaisuus ovat tärkeitä työvoiman pysyvyyden kannalta
- **Muutostekijä 5. Alueiden eriarvoistuminen:** Sopimuksessa näin toteamalla vahvistamme mielikuvaa siitä, että alueet eriarvoistuvat. Ehdotamme, että eriarvoistumisen sijaan voitaisiin käyttää ilmaisua Erilaistuva Lappi, jolloin sanapari sisältää positiivisen mahdollisuuden alueiden ja seutukuntien omien voimavarojen ja vahvuuksien strategiseen hyödyntämiseen.

Aluerakenteen visiokartta ja Lapin tulevaisuuskuva 2045+

Lappi-sopimuksen tekstiin on Pohjoismaisen yhteistyön tiivistymisen myötä lisättävä

- Arktinen ratayhteys välillä Rovaniemi – Sodankylä – Kittilä – Kolari (-Kiiruna-Narvik) eurooppalaisella raideleveydellä.

Tulevaisuustarkastelu on toteutettu yleisellä tasolla, eikä perusteellisempaa tulevaisuusskenaariotyötä pystytty tekemään resurssien puutteen vuoksi. Luvun 2.1 sisällöt ovat työpajatyöskentelyn tulosta. Tulevaisuustarkastelussa on pyritty tunnistamaan keskeiset tekijät, jotka määrittävät missioiden laatimista.

Ko. kontekstissa alkuperäinen muotoilu on parempi

Tarkennetaan tekstiä

Huomioitu myöhemmin tekstissä

Ei muuteta. Fakta on, että osa Lapin kunnista on heikommassa asemassa hyvinvoinnin ja aluekehityksen mittareiden valossa. Tämän on syytä näkyä tekstissä.

Kartassa mukana merkinnöillä huomioitava radan yhteystarve ja radan yhteystarve

Edellisen Lappi-sopimuksen 2022–2025 arvioinnissa todettiin, että tärkeimmät kehitettävät asiat löytyvät hyvinvoinnin ja peruspalvelujen turvaamisen sekä ilmastonmuutoksen hillinnän ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisen painopisteistä.

- Näiden nostaminen valmisteilla olevaan sopimukseen on hyvä asia. Näkyykö tämä arviointitulos osaltaan uuden vision muotoilussa?

Lappi-sopimuksen 2022–25 visio on myös edelleen paikkansa pitävä. ”Älykäs ja kansainvälinen Lappi on arktinen edelläkävijä. Rakennamme maailman puhtaimmassa maakunnassa kestävästä kilpailukykyä, hyvinvointia ja menestystä”.

- Molemmat visiot sisältävät toteutuakseen samoja rakennuspalikoita, mutta kumpaa lähestymiskulmaa halutaan painottaa?

Missiot vuoteen 2029 ehdotetaan selkeyden vuoksi muutettavaksi muotoon Kehittämistehtävät vuoteen 2029. Tämä kertoisi arkikielellä Lappi-sopimuksen tarkoituksen ja voisi olla helpommin sisäistettävissä.

Kappaleessa 4.2 Kestävästi menestyvä Lappi: Maininta arktisesta ratayhteydestä, joka palvelee erityisesti matkailun, kaivostoiminnan ja metsäteollisuuden tarpeita sekä koko Suomen huoltovarmuutta.

Kohdassa 5. Toimeenpano ja seuranta kerrotaan indikaattorit ja seurannan toteutuminen, mutta toimeenpanoa ei avata.

Kemijoki Oy

(Pääasiassa puhuvat omasta toiminnastaan)

Viime vuosina esille nousseet kansalliset turvallisuus- ja huoltovarmuusasiat lisäävät vesi- ja pumppuvoiman merkitystä energijärjestelmässä. Energian saatavuuden turvaaminen on edellytys myös maakunnallisten investointien toteutumisen kannalta sekä tärkeää Lapin työllisyyden ja talouskasvun edistämiseksi.

Kemijoki Oy katsoo, että Lappi-sopimuksen kirjauksissa tulisi huomioida vesivoiman merkitys ja pumppuvoimahankkeiden edistäminen osana energiantuotantoa ja -varastointia.

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri ry

1. Maakuntaohjelman ympäristötavoitteet ja kehittämisen painopisteet
 - Maankäytön paine uhkaa luonnonelinympäristöjä ja niiden välistä ekologista kytkeytyvyyttä. -- Maankäytön hankkeilla tulisi olla sitovia ekologisia reunaehtoja, ja niiden yhteisvaikutuksia tulee arvioida kattavasti ennen toteutusta sekä asettaa seurantavelvoitteita toteutuksen jälkeen.

Kyllä näkyy, mutta maailma on myös muuttunut ja esim. kokonaisturvallisuus on tullut mukaan isona kehitettävänä asiana

Visio on tarpeellista uudistaa maakuntaohjelmakausittain

Missio on tarkoitus toiminnalle, kehittämistehtävä on mission tarkempi kuvaus

Huomioitu tekstissä

Strateginen asiakirja

Lisätään johonkin sopivaan kohtaan tavoitteeksi ”säästövoiman kehittäminen”, mikä pitää sisällään sekä pumppuvoimalat, akkuratkaisut jne.

Arviointi suoritetaan nykyisen kaavoituslainsäädännön ja YVA-prosessien puitteissa

- Sivuilla 11–12 esitellään aluerakentamisen visiokarttaa, joka sisältää luonnon kannalta useita huolestuttavia piirteitä.
- Visiokartassa ekologiset yhteydet ja Natura 2000 -alueet esitetään samassa kehyksessä kuin kaivos-, teollisuus- ja energiavyöhykkeet. Näiden rinnastaminen hämärtää sen tosiasian, että luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ei ole samalla viivalla kaivos-, teollisuus- ja energiainvestointien kanssa, vaan luonnon kantokyky asettaa selkeät rajat muulle kehittämiselle.
- Karttaan on nostettu esille kaivossuunnitelmia (mm. Sokli, Sakatti ja Rajapalot), vaikka nämä hankkeet sijaitsevat alueilla, joilla on selkeä ristiriita luonnonsuojelun tavoitteiden kanssa.
- Hankkeet sijoittuvat joko luonnonsuojelualueille tai niiden välittömään läheisyyteen ja erityisiä luontotyyppejä uhaten, mikä luo merkittäviä oikeudellisia ja ekologisia esteitä, eikä tällaisia suunnitelmia tulisi esittää strategisessa visiokartassa ilman tarkastelua suhteessa luonnon kantokyvyn rajoihin.
- Kartassa korostuvat huoltovarmuuden ja sotilaallisen liikkuvuuden yhteydet ekologisten yhteyksien poikki. Nämä saattavat johtaa infrastruktuurin laajenemiseen myös luonnon kannalta herkille alueille, mikä kasvattaa luontoon kohdistuvia paineita.
- Tekstissä todetaan, että kartta ei ole oikeusvaikutteinen. Käytännössä se kuitenkin ohjaa maakuntakaavoitusta ja poliittista päätöksentekoa. Ilman sitovaa ekologisten reunaehtoien määrittelyä on riski, että taloudelliset ja poliittiset intressit ajavat luonnonsuojelun ohi.

Aluerakennekartta on yleisluonteinen VISIOkartta, jolla on ohjaavia, mutta ei ole oikeusvaikutuksia. Tarkempi maankäytön suunnittelu ja eri tarpeiden yhteensovittaminen tapahtuu maakuntakaavoituksen kautta.

Lappi-sopimuksessa esitetty visiokartta ei ole luonnon kantokyvyn ja sosiaalisen hyväksynnän raameissa.

- Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen ja ekologisten yhteyksien on oltava kartan keskeinen ohjaava elementti.
- Teollisuushankkeita ei tule esittää rinnakkain, ellei niiden yhteensopivuutta ole erikseen arvioitu. Soklin, Sakatin ja Rajapalojen kaltaisia hankkeita ei tule sisällyttää strategiseen aluerakenteen visioon ennen kuin on todistettu, että ne eivät vaaranna Natura 2000 -alueita, ekologisia käytäviä tai muita luonnon monimuotoisuuden tavoitteita.
- Visiokartan tulee ohjata maakuntakaavoitusta ekologisen kantokyvyn rajoista käsin. Ekologiset yhteydet ja suojelualueet on nostettava ensisijaisiksi, ja muut toiminnot voidaan suunnitella niiden ehdoilla.

Aluerakennekartta on yleisluonteinen VISIOkartta, jolla on ohjaavia, mutta ei ole oikeusvaikutuksia. Tarkempi maankäytön suunnittelu ja eri tarpeiden yhteensovittaminen tapahtuu maakuntakaavoituksen kautta.

2. Lappi-sopimuksen kestävä kehityksen missiot

Missioissa on lähtökohtainen puute. Suomi on sitoutunut pysäyttämään luontokadon vuoteen 2030 mennessä, minkä tulisi näkyä konkreettisina reunaehtoina kaikessa maankäytön suunnittelussa ja erityisesti sen ohjauksessa. Vihreän siirtymän hankkeita taas ohjaa luonnon monimuotoisuutta huomioimaan DNSH-periaate (Do No Significant Harm).

- Lappi-sopimuksen kappale 4.5 kuvaa Lapin ilmastotavoitteita ja luonnon monimuotoisuuden turvaamista erillisenä missiona muiden rinnalla, vaikka ilmastoviisaus ja luontoposiitivisuus ovat kehittämisen reunaehdot, joita ilman muut missiot eivät ole kestäviä.
- Ilmastomuutos ja luontokato kiihdyttävät toisiaan ja samalla luonnon monimuotoisuuden ylläpito- ja palautustoimet hillitsevät ilmastomuutosta ja vahvistavat siihen sopeutumista.

Vaatisi poliittisen linjauksen kansalliselta tasolta. Nyt hallituksen aluekehittämispäätöksen lähtökohtana on erilaisten kehittämistavoitteiden yhteensovittaminen.

Vuoteen 2029 katsovat missiot jäävät ajastaan ja hankaloittavat ilmasto- ja monimuotoisuustavoitteiden saavuttamista, jos kohta 4.5 Ilmastoviisas ja luontoposiitivinen Lappi ei ole koko Lappi-sopimuksen lähtökohta ja perustava kehittämisperiaate.

- Kaikki muut missiot (kestävästi menestyvä, vetovoimainen, kilpailukykyinen, yhteinen Lappi) tulee sitoa tämän periaatteen alle. Tämä tarkoittaa, että talouskasvun, investointien, osaamisen, matkailun ja hyvinvoinnin tavoitteita voidaan edistää vain, jos ne pysyvät luonnon kantokyvyn rajoissa ja tukevat monimuotoisuuden säilymistä sekä ilmastomuutoksen hillintää ja siihen sopeutumista.

Missioita laadittaessa on tunnistettava aina ensin ekologiset reunaehdot (hiilineutraaliustavoite, luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, ekologiset käytävät ja kriittisten luontokohteiden säilyminen). Vasta sen jälkeen tarkennetaan elinkeinojen, investointien ja hyvinvointipalvelujen kehittämistavat.

Vaatisi poliittisen linjauksen kansalliselta tasolta. Nyt hallituksen aluekehittämispäätöksen lähtökohtana on erilaisten kehittämistavoitteiden yhteensovittaminen.

- Muutos poistaisi sen riskin, että ilmasto- ja luontotavoitteet nähdään yhtenä kehittämisalueena muiden joukossa. Sen sijaan ne muodostaisivat pakollisen lähtökohdan kaikelle alueelliselle suunnittelulle, maakuntakaavoitukselle ja hankkeiden rahoitukselle.
- Lappi-sopimus ohjaisi tulevaa kehittämistä niin, että kaikki missiot tukevat yhdessä samaa kokonaisuutta: luonnonvarojen käyttö pysyy kestäväällä tasolla, luonto vahvistuu ja ilmastomuutokseen varaudutaan, samalla kun elinvoimaa, osaamista ja hyvinvointia lisätään.
- Jokaiseen missioon otetaan ensimmäiseksi luvuksi kappale: Ekologiset reunaehdot ja luontokytkeä, minkä avulla kaikki tavoitteet arvioidaan suhteessa hiilineutraaliustavoitteeseen ja luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen.

Esitys uusiksi missioiksi:

- Kestävästi menestyvä Lappi – talous ja investoinnit luonnon kantokyvyn rajoissa
- Vetovoimainen Lappi – houkuttelevuus ja työvoima ekologisesti kestäväällä pohjalla
- Kilpailukykyinen ja uudistuva Lappi – TKI, koulutus ja innovaatiot tukevat hiilineutraaliutta ja monimuotoisuutta
- Yhteinen Lappi – hyvinvointi, osallisuus ja palvelut luonnon osana ja ympäristöä kuormittamatta

Säilytetään nykyiset missiot edellä mainituista syistä.

Missioiden taustalle Lappi-sopimuksessa SDG-periaatteesta on nostettu esiin kohdat 3. Terveyttä ja hyvinvointia, 4. Hyvä koulutus, 7. Edullista ja uusiutuvaa energiaa, 8. Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua, 9. Kestävää teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuureja, 13. Ilmastotekoja, 16. Rauha, oikeudenmukaisuus ja hyvä hallinto sekä 17. Yhteistyö ja kumppanuus.

Lappi-sopimus painottaa vahvasti talouskasvua ja investointeja (8 ja 9), erityisesti uusiutuvaan energiaan, matkailuun ja kaivostoimintaan.

- Hyvinvointi jää pinnalliseksi ja työvoimalähtöiseksi (3 ja 4). Ilmastotekoja (13) mainitaan, mutta luonnon monimuotoisuus jää ilman huomiota.
- Jotta kehitys Lapissa olisi kestävä, on missioissa huomioitava SDG-periaatteet 15 (Maanpäällinen elämä) ja 12 (Vastuullinen kulutus). Niiden sisällyttäminen vahvistaisi luonnon monimuotoisuuden ja vesistöjen suojelun asemaa sekä lisäisi matkailun, kaivosteollisuuden, ja teollisuuden vastuuta kestävässä kehitystyössä.
- Ekologisen kantokyvyn arviointi tulisi nostaa osaksi kaikkia missioita. Tämä tarkoittaisi, että kaivos- tai energiainvestoinnit olisivat mahdollisia vain, jos ne eivät ylitä luonnon kantokykyä.

Lisätään SDG:t 15 Maanpäällinen elämä ja 12 Vastuullinen kulutus

Jotta ilmastonmuutoksen torjunta ja siihen sopeutuminen (=luonnon monimuotoisuuden tukeminen) ei olisi huomioitu Lappi-sopimuksessa vain pakollisena sivuhuomiona, tulee kestävä kehityksen periaatteista etusijalle nostaa 13 (ilmastotekoja), 15 (maanpäällinen elämä), 12 (vastuullinen kulutus) sekä 3 (terveys ja hyvinvointi) ja 4 (koulutus). Näitä tukemaan voidaan nostaa 7 (uusiutuva energia), 16 (oikeudenmukaisuus ja hallinto) ja 17 (kumppanuudet). Taustalle jätetään 8 ja 9, jotka säilyvät, mutta ehdollistetaan ekologisen rajapinnan arvioinnille.

Ei aseteta järjestykseen, vaan korostetaan kaikkien huomioimista

Jos Lappi-sopimuksessa siirrettäisiin painopistettä talouskasvusta ja infrastruktuurista (8 ja 9) kohti luonnon monimuotoisuuden turvaamista (15) ja hyvinvointia (3 ja 4), ohjelma voisi aidosti toteuttaa "onnellisen ja kestävä Lapin" vision.

- muutos lisäisi pitkän aikavälin hyvinvointia ja varmistaisi luonnon kestokyvyn. Kehittämistä ohjaamaan lisätään vielä vastuullinen kulutus (12), jonka tulisi korostua erityisesti matkailun, kaivosteollisuuden ja teollisuuden investoinneissa.

Lappi-sopimus korostaa matkailua kasvualana, mutta ympäristösuojelun ja ekologisuuden tavoitteet jäävät osin yleisluontoisiksi.

- Matkailun kasvu lisää lentoliikennettä, rakentamista ja luonnon kulutusta, mikä on ristiriidassa ilmastonmuutoksen torjunnan ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisen kanssa.
- Matkailun kasvussa viipymän pidentämisen tulisi olla keskeistä.

Lappi-sopimus tarjoaa strategiset tavoitteet, jotka on toimenpidetasolla huomioitava esimerkiksi matkailustrategiassa

- Matkailun kasvattaminen on luonnon kantokyvyn rajoissa mahdollista vain, jos pyritään kiertotalouteen sekä energiapihiin, vesiä suojelemaan ja hiilineutraaliin rakentamiseen ja nykytoiminnan kehitykseen.
- Lapin matkailuverkoston tulee tukea myös muuta liikennettä ja olla lähtökohtaisesti vähähiilistä (mm. raideliikenne).
- Jotta ympäristötavoitteet ovat uskottavia, matkailuyrityksille tulee asettaa velvoite mitata ja raportoida ympäristöjalanjälkensä.
- Samalla on alueellisesti määritettävä luonnon kapasiteetti eli alueellisen ekologisen kantokyvyn rajat vierailijoille, jätteille, liikenteelle, äänelle, valolle ja vesistövaikutuksille.
- Jos otettaisiin periaate 12 ohjaamaan erityisesti matkailua, ei matkailu perustuisi volyymin maksimointiin, vaan laatuun, viipymään ja kokemusten kestävyys. Tämä lisäisi matkailun sosiaalista hyväksyttävyyttä, vähentäisi konfliktia paikallisten asukkaiden kanssa ja turvaisi luonnon kantokyvyn pitkällä aikavälillä.
- Saamelaisten kotiseutualueella lähtökohtana kaikelle matkailun kehittämiselle ovat saamelaisten itsemääräämisoikeus ja Suomen perustuslain mukainen saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskeva itsehallinto.

Tämä huomioidaan saamelaiskulttuuriosiossa

Kaivoshankkeiden osalta on huomioitava erityisesti soiden ja vesistöjen herkkyyt, sillä yli puolet suotyyypeistä on uhanalaisia. Kaivostoimintaa ei tule sallia suojelualueilla. Kaikissa maankäytön hankkeissa on edellytettävä ekologisten yhteyksien säilyttämistä tai lisäämistä, vesistövaikutusten ja ympäristöhaittojen minimointia ja alueellisen maankäytön kumulatiivista arviointia.

Tarkempi maankäytön suunnittelu ja eri tarpeiden yhteensovittaminen tapahtuu maakuntakaavoituksen kautta. Suojelualueille ei lähtökohtaisesti osoiteta elinkeinotoimintaa.

Tuulivoiman osuuden kasvattaminen energiantuotannosta vaatii laadukkaampaa, laajempaa ja maankäytön hankkeiden yhteisvaikutukset tunnistavaa linnusto-, lepakko- ja poronhoitovaikutusten arviointia sekä sen varmistamista, että luonnonelinympäristöjen ekologinen kytkeytyvyys turvataan.

- rahoituksen ja kaavoituksen edellytyksenä tulee olla luontoposiitivisuus -- Energiantuotantoa rakentamattomassa ja luonnonrauhaisassa ympäristössä tulee välttää.

Hakkuumääriä on ilmastosyistä välttämätöntä vähentää nykyisestä tasosta. Metsien käyttöä tulee ohjata jatkuvapitteiseen kasvatukseen, joka pohjoisessa on myös taloudellisesti kannattavampaa.

Teolliset hankkeet saamelaisten kotiseutualueella on suunniteltava ja päätettävä siten, ettei saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytyksiä eikä kollektiivista itsemääräämisoikeutta heikennetä.

Toimenpidetason asia.

3. Mittarit, seuranta ja osallisuus

Auerakenteen visiokartassa saamelaisten kotiseutualueelle ei ole osoitettu teollisia hankkeita.

Lappi-sopimus ja sen ympäristöselostus -- Dokumenteissa on kuitenkin sisäisiä jännitteitä: kasvua ja investointeja painotetaan, mutta ekologiset reunaehdot jäävät liian yleisiksi.

- Mittarit painottuvat numeerisiin indikaattoreihin, mutta ekologiset laatumittarit jäävät toissijaisiksi.
- Luonnon kantokyvyn ja ilmastovaikutusten ensisijaisuuden kautta määritellään laatumittarit luonnon kantokyvyn pohjalta (uhanalaiset lajit, elinympäristöjen laatu ja pinta-ala, ekologisten käytävien toimivuus, hiilinielujen kehitys), ja sen jälkeen otetaan käyttöön numeeriset mittarit.
- On välttämätöntä vahvistaa konkreettisia mittareita, seurannan velvoittavuutta sekä osallistavia käytäntöjä, jotta luonnon ja hyvinvoinnin tavoitteet eivät jää talouskasvun varjoon.

[Lisätään indikaattoreita lukuun Seuranta ja toimeenpano](#)

Vesistöjen tilan seurannassa on huomioitava:

- esimerkiksi Kemijoen padot ovat estäneet vaelluskalojen nousun ja tilan parantaminen edellyttää vaellusyhteyksien palauttamista.
- Suo- ja vesiluonnon ennallistamisen mittakaavaa on samalla kasvatettava, ja ojitetuille soille on asetettava pysyvä ojituskielto erityisesti suojelualueiden läheisyydessä.

[Lisätään vaelluskalat](#)

Ilmastotavoitteiden seurannan osalta on varmistettava, että Lapin hiilineutraaliustavoite vuodelle 2035 sekä Hinku-tavoite vuodelle 2030 toteutuvat sektorikohtaisilla poluilla.

Maakunnalliset rahoituskriteerit ja kaavoitus huomioivat ympäristövaikutuksia, mutta linjaukset jäävät yleisiksi. Jotta ekologinen kestävyys toteutuu, ei maakunnan rahoitusta voida kohdentaa hankkeisiin, jotka heikentävät monimuotoisuutta tai ylittävät alueellisen hiilibudjetin.

- Tämän toteutumiseksi voidaan ottaa käyttöön kumulatiivisten vaikutusten arviointi erityisesti kaivos-, energia- ja liikenneinvestoinneissa.

[Toimenpidetasolla kehitettäviä asioita](#)

Saamelaiskulttuuriosio on mukana, mutta osallistumisen malli jää hallinnolliseksi.

- Tulee selkeämmin esittää käytännöt, joissa saamelaisten osallistuminen toteutuu FPIC-periaatteen mukaisesti (vapaa, ennakkoluonteinen ja tietoon perustuva suostumus).
- Kaikki toimet saamelaisalueella on sovittava yhteen poronhoidon, kalastuksen ja muiden perinteisten elinkeinojen kanssa ja arvioitava vaikutukset kulttuuriin ja kieleen erillisenä kokonaisuutena.

[Toimenpidetasolla huomioitava asia](#)

Seuranta tehdään vuosittain ja väliarviointi kahden vuoden välein. Jotta ekologisesti kestävä kehityksen periaatteet toteutuvat, tulee raportointiin sisällyttää ekologinen tilanne yhtä painokkaasti kuin talous ja hyvinvointi.

[Lisätään indikaattoreita lukuun Seuranta ja toimeenpano](#)

Tunturi-Lapin Kehitys

Työurien pidentäminen: realistiset työkalut. Työurien joustot, pidentäminen; Miten se tehdään, puuttuu nyt kokonaan?

- Osaavan työvoiman saatavuus – asiakirja on laadittava. Miksi jatkaa työuraa eläkeiän jälkeen, jos kannustimet puuttuvat jo sananakin Lappi sopimuksesta?
- Työperäinen kansainvälinen maahanmuutto määrittää miten Lappi menestyy tulevina vuosina väestönmuutoksesta. Tätä toimenpidettä tukemaan tulee olla monia avauksia kuten International House-kaltainen toimintamalli, jonka (MIGRI/DVV/VERO/KELA) kaltainen toiminta olisi laajemmin tarpeen koko maakunnassa. -- Tämän lisäksi kansainvälisen työperäisen maahanmuuton mahdollisuuksia tukea yritysten omistajanvaihdoksissa tulisi tukea nykyistä vahvemmin.
- Yritysten omistajavaihdos ja osto oli huomioitu Lappi sopimuksessa, mutta sitä ei ole laajennettu työperäiseen maahanmuuttoon, jossa esimerkiksi alle 29-vuotiaat voisivat muutaman työvaiheen jälkeen pohtia yrityksen ostamista.

Tarkennetaan tekstiä soveltuvin osin, mutta toimenpidetaso tulee esiin muissa asiakirjoissa

Tekstissä oli maininta, että nuoret on huomioitava – mutta miten? Toimenpiteet puuttuvat kokonaan.

Tarkennetaan tekstiä nuoriin liittyen lisäämällä muutama esimerkki toimenpiteistä.

Erilaistuva Lappi on parempi kuin eriarvoistuva lappi– tekstissä. Näin annetaan ihmisille mahdollisuus ratkaista mihin Lapissa haluavat sijoittua– syntyy luonnolliset keskittymät. Kaikille kaikkea ei toimi tässäkään tapauksessa.

Tällä hetkellä alueiden eriarvoisuus näkyy erilaisina mahdollisuuksina edistää kehitystä. Tätä pyritään muuttamaan siten, että kaikilla olisi yhtäläiset edellytykset kehittyä.

Sähköinen-/vetylentäminen muuttaa matkailua 2030-luvun taitteessa ja siitä ei ollut mitään mainintaa? Miksi ei, sillä voisimme näyttää lentoasemistamme mallia yli 70 asteen vuosittaisten lämpötilavaihtelujen ja sähkön käyttäytymisestä äärimmäisissä olosuhteissa?

Yksityiskohtainen toimenpidetason asia

Puuttuu kokonaan Lappisopimuksesta: Kaksoiskuntalaisuus – vapaaehtoisuusedellä – kuntaverotus – äänestys – verolippu äänestyspaikka 1 kunta tulisi olla jatkossa mahdollista. -- Kokeilukunnat – kuntapilotit olisivatko tässä ratkaisu kuten mahdollisesti opintolainassa on tulossa.

Toimenpidetason asia

Lappisopimukseen olisi voinut vahvemmin painottaa, että Lapin toimialakenttää tulisi monipuolistaa nykyisestään. Tämä tukisi ja palvelisi myös luovia aloja kuten av-alaa sekä Lappisopimuksessa jo mainittuja tavoitteita: kilpailukykyinen ja osallistava Lappi, veto- ja pitovoima / Lappi brändi, kestävästi menestyvä Lappi.

- Luovat alat voisi olla mainittuna muutenkin kuin vain luovuus keinona innovaatiotoimintaan. Varsinkin kun Lapin liitto on luomassa luovan alan ja kulttuurin kasvuohjelmaa - eikö sen siis tulisi yltää Lappi-sopimuksen tasolle?

Tunturi-Lapille suosiollinen EVP- (MDI 2025) mittaus oli mainittu tekstissä hyvin, kylläkin ilman kuntien ja seutukuntien nimiä.

Huomioidaan missiossa Kestävästi menestyvä Lappi (1) vahvemmin eri toimialojen rooli.

VISIO. Edellinen visio on yhä edelleen paikkansa pitävä. ”Älykäs ja kansainvälinen lappi on arktinen edelläkävijä. Rakennamme maailman puhtaimmassa maakunnassa kestävää kilpailukykyä, hyvinvointia ja menestystä”. Ehdotettu visio: ”Onnellinen Lappi – hyvinvointia ja kestävää kasvua arktisella alueella”. Muuttaako tarpeeksi haluttuun suuntaan, joista ylle olemme nostaneet nostoja?

Visiota on syytä uudistaa maakuntaohjelmakauden vaihtuessa

Finnish Lapland Tourist Board ry

Maakuntaohjelman visio 2029

- Lapin maakunnan visioksi vuoteen 2029 on tiivistetty: ”Onnellinen Lappi- hyvinvointia ja kestävää kasvua arktisella alueella”. Visio itsessään on hyvä ja kannatettava.
- Vision kuvauksessa olisi tärkeää tuoda esille yritystoiminnan keskeinen merkitys alueen toimeentulolle ja työllisyydelle. Yritystoiminta, esimerkiksi matkailualalla, luo edellytykset asukkaille työllistyä, tulla toimeen ja asua Lapissa. Terveellä ja vastuullisella liiketoiminnalla luodaan kestävää kasvua Lappiin.

Kestävä kasvu pitää sisällään elinkeinot ja yritystoiminnan

Saavutettavuus

Missiossa 4.2. ”Kestävästi menestyvä Lappi” painotetaan vahvasti elinkeinoelämän kehittymistä ja toimintaedellytyksiä. Matkailun kannalta keskeinen toimintaedellytys on saavutettavuus.

- Lentoliikenteen ympärivuotinen kehittäminen sekä suorien kansainvälisten reittilentojen, että Helsinki-Vantaan kautta tulevien lentojen myötä on mainittu ja se on ehdottoman tärkeää.
- Missioon tulisi lisätä, että toimivan lentoliikenteen edellytys on lentoasemien riittävä infrastruktuuri. Matkustajamäärien ja lentoasemien kaksoiskäytön kasvaessa tulee varmistaa, että lentoasemien kapasiteettia kasvatetaan ennakoiden ja ajoissa.

Lisätään tekstiin

Raideliikenteen osalta painotus on luonnoksessa pääasiassa raide-infran kehittämisessä, joka on tärkeä asia.

- lisäksi tulisi painottaa myös raideliikenteen ja erityisesti henkilöliikenteen toteutumisen merkitystä.
- Erityisesti tulisi kiinnittää huomiota Ruotsin ja Suomen henkilöjunaliikenteen yhteensovittamiseen.

Lisätään tekstiin

- Nyt kun ratayhteys Laurila- Haaparanta on kunnostettu ja sähköistetty, tulisi rajan yli olla henkilöliikennettä, joka mahdollistaisi junalla matkustamisen sujuvilla vaihdoilla Keski-Euroopasta Ruotsin kautta Suomeen ja erityisesti Lappiin.

Lappiin saapuvan lento- ja junaliikenteen lisäksi tulisi painottaa myös matkaketjuja, joilla asiakkaat liikkuvat liikenteen solmukohdista matkailukohteisiin, matkailukohteiden sisällä sekä matkailukohteiden välillä.

[Lisätään tekstiin soveltuvin osin](#)

- Matkailu muuttuu yhä yksilöllisemmäksi, jolloin myös liikkumisen tarpeet muuttuvat yhä yksilöllisemmiksi.
- Riittävällä julkisella liikenteellä sekä parannetaan palvelun sujuvuutta, että vähennetään liikenteen aiheuttamia päästöjä.

Lappi-brändi ja ympärivuotinen matkailu

Missioissa 4.3. ”Vetovoimainen Lappi” ja 4.4. ”Kilpailukykyinen ja uudistuva Lappi” mainitaan Lappi-brändi sekä innovaatiotoiminnan, että osaajien houkuttelun työkaluna.

[Tarkennetaan tekstiä](#)

- lisäksi olisi tärkeä korostaa Lappi-brändin merkitystä matkailun edistämisessä. Vaikka kansainvälinen kiinnostus Lappia kohtaan on kasvanut vahvasti, tarvitaan edelleen työtä Lapin tunnetuksi tekemiseksi ja kiinnostuksen suuntaamisessa toivottuun suuntaan.

Lappi-brändin sisällöissä ja sen markkinoinnissa tulisi painottaa ja kirkastaa erityisesti kesän ja syksyn ajan matkailun mahdollisuuksia.

[Toimenpidetason asia](#)

- Matkailuyritykset ja alueet tekevät jatkuvaa vahvaa työtä sulan maan ajan tuotekehityksessä, markkinoinnissa ja myynnissä. Niiden tueksi tarvitaan vahvaa ja koordinoitua työtä Lappi-brändin tunnettuuden lisäämiseksi potentiaalisten matkailijoiden keskuudessa.

Lappilaiset matkailuyritykset ovat olleet aktiivisia matkailun kehittämisessä kestävämpään suuntaan ja hiilipäästöjen vähentämisessä. Kestävyytyössä on kuitenkin tärkeää myös sopeutua odotettaviin muutoksiin. Tätä työtä on aloitettu matkailun parissa esim. Mount Resilience hankkeessa, jossa pilotoidaan sopeutumissuunnitelmien tekemistä.

- Näitä kehitettäviä työkaluja on tärkeä saada jatkossa laajasti matkailuyritysten käyttöön, jotta sopeutumistyö on mahdollisimman tehokasta.

Luonnon maisema- ja virkistysarvot

Luonnon merkitystä Lapissa käsitellään missiossa 4.5. ”Ilmastoviisas ja luontopositiivinen Lappi”, jossa todetaan, että luonnolla on vahva itseisarvo.

[Tarkennetaan tekstiä](#)

- olisi hyvä tuoda esille luonnon merkitys Lapin matkailussa keskeisenä vetovoimatekijänä. Suuri osa matkailijoista tulee kokemaan Lapin arktisen luonnon ja sen ilmiöt tavalla tai toisella.

- Luontoa ja sen monimuotoisuutta on tärkeä vaalia säilyttämällä vanhat ja luonnontilaiset metsät. Kestävät luontoelämykset tulee mahdollistaa riittävien reittien ja rakenteiden avulla - sekä matkailuyritysten tuottamien opastettujen palveluiden että omatoimisen luonnossa liikkumisen tarpeisiin.
- Reittejä ja rakenteita tulee kehittää vastaamaan ympärivuotisen matkailun tarpeita. Maankäytön suunnittelussa tulisi hyödyntää sektorikohtaista ajattelua, jossa luontomatkailulle ja sen palveluille turvataan riittävästi tilaa ilman, että muu maankäyttö häiritsee sitä.

Lapin kauppakamari

Tulevaisuustarkastelu, aluerakennekartta ja visio

- sopimus tunnistaa alueen kehittymiseen vaikuttavat keskeiset muutostekijät näkemyksemme mukaan hyvin
- erityisen tärkeää, että investointien edistäminen ja Lapin investointipotentiaalin realisoituminen tunnistetaan keskeisenä asiana maakunnan kehittämisessä ja huomioidaan sen rooli myös väestökehityksen kääntämisessä
- kartassa on hyvin vaikea erottaa valtakunnallisia ja maakunnallisia kehittämiskäytäviä toisistaan
- energia on Lapin tulevaisuuden kehityksen kannalta niin keskeinen teema, että sen näkyvyyttä kartoissa ja tekstissä voitaisiin vahvistaa
- onnellisuuden korostaminen on hyvä ja vahva viesti. Vision avaamisessa voitaisiin mielestämme tuoda näkyviin myös työllisyyden ja yritystoiminnan merkitys ihmisten hyvinvoinnille Lapissa

Aluesuunnittelun tiimi huomioi tarvittaessa.

Tarkennetaan vision selitettä.

Kehittämisen painopisteet

- pidämme hyvänä painotusta puhtaaseen siirtymään, uusiutuvaan energiaan, kiertotalouteen, kriittisiin raaka-aineisiin ja vastuullisiin investointeihin
- saavutettavuuden parantaminen ja pohjoismainen yhteistyö liikenteessä on elinkeinoelämän kannalta tärkeää
- toivomme, että painopisteessä nostetaan esiin myös luvituksen ja kaavoituksen sujuvoittaminen, sillä ne ovat keskeisiä edellytyksiä investointien toteutumiselle
- matkailuelinkeinoon liittyvät maininnat jäävät painopisteessä melko vähäiseksi suhteessa sen merkitykseen Lapin kehityksessä
- mielestämme TKI-panosten lisäämisen keinoja on tuotu hyvin esiin
- luonnos myös tunnistaa pienen yrityskoon ja pääomien vähäisyyden tuomat haasteet, mutta näiden ratkaisemiseksi ei juurikaan esitetä toimenpidekokonaisuuksia.

Lisätään tekstiin

Strategisen tason teksti ei mahdollista toimenpiteiden esittämistä kovin tarkasti.

Seuranta ja toimeenpano

- Lappi-sopimuksen toteutumisen seuranta indikaattoreiden avulla on hyvin kuvattu

- Korostamme ohjelman joustavuuden tärkeyttä: sen tulee mahdollistaa nopea reagointi toimintaympäristön muutoksiin, eikä sen pidä muodostua liian jäykäksi ohjausvälineeksi

Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry

Tulevaisuustarkastelussa on hyvin nostettu esiin maakunnan kehittämiseen vaikuttavat kriittiset tekijät

- näkyy vahvasti paikallinen, alueellinen, kansallinen ja kansainvälinen julkisen ja yksityisen sektorin keskinäisen yhteistyön tärkeys
- Kolmannen sektorin roolia ja sen näkyvyyttä tulee vahvistaa Lappi-sopimuksessa mm. sektorirajat ylittävässä yhteistyössä, turvallisuudessa, huoltovarmuudessa ja varautumisessa.

Lisätään kolmas sektori

Luvussa 4.6 kuvataan monien eri sektorien keskinäisen yhteistyön merkitystä lappilaisten hyvinvoinnin, osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistämisessä.

- Järjestöjen rooli ja järjestötoiminnan merkityksellisyys lappilaisten arjessa jää kuitenkin hyvin ohueksi.
- Esitetään, että ainakin tässä luvussa tuodaan näkyviin kansalaisyhteiskunta ja siihen vahvasti kiinnittyvä vapaaehtoistoiminta, joilla on iso merkitys lappilaisen ihmisen arjen sujuvuuden edistämisessä jokapäiväisessä arjessa.

Tarkennetaan tekstiä

Esitetään, että järjestönäkökulman vahvistamista Lappi-sopimuksessa hyvinvoinnin, osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistämisessä.

- järjestöt ovat merkittävä väylä kokemuksellisen tiedon välittämisessä ja toimivat lähellä lappilaisia ihmisiä ja heidän arkeaan, sosiaalisten kontaktien tukena ja yhteisöllisyyden sekä osallisuuden rakentajina.

Lisätään kolmas sektori

4. Oppilaitokset, tutkimuslaitokset yms.

REDU - Rovaniemen koulutuskuntayhtymä

Pitää luonnosta kokonaisuutena hyvin valmisteltuna ja alueen kehittämistarpeita monipuolisesti huomioivana.

Tulisi vahvemmin tuoda esiin ammatillisen koulutuksen rooli työvoiman saatavuudessa ja osaamisen uudistamisessa, vihreässä siirtymässä ja kestävässä kehityksessä, nuorten osallisuudessa ja hyvinvoinnissa, väestörakenteen muutoksessa ja ikäluokkien pienenemisessä sekä matkailualalla.

Tarkennetaan tekstiä näiltä osin.

Huomioidaan tekstissä.

Ammatillisen koulutuksen rahoitustarpeiden huomiointi seuraavasti: EU-rahoituksen suuntaaminen, pitkäjänteinen investointirahoitus sekä kehittämisresurssit.

Kehitysehdotus: Sopimuksessa tuetaan oppilaitosten siirtymistä hiilineutraaliin toimintaan eri rahoitusinstrumenttien kautta.

Tulee huomioida ammatillisen koulutuksen rooli kokonaisturvallisuuden ja huoltovarmuuden edistämisessä.

REDU kannattaa Lappi-sopimuksen luonnoksen tavoitteita ja ehdottaa, että ammatillisen koulutuksen roolia, rahoitusta ja strategista kehittämistä vahvistetaan asiakirjassa. REDU on valmis osallistumaan sopimuksen toimeenpanoon ja tuomaan osaamisensa Lapin kehittämisen tueksi sekä toivoo, että Lappi-sopimuksessa huomioitaisiin oppilaitosten mahdollisuudet toimia kestävän kehityksen edelläkävijöinä.

LUKE - Luonnonvarakeskus

s. 6–7. kohta 1. Väestön ikääntyminen ja väheneminen: Myös tässä kohdassa olisi aihetta kiinnittää huomiota matkailun ympärivuotisuuteen, joka lisäisi Lapin vakituisten asukkaiden määrää (nyt tämä asia on tuotu esiin vain kohdassa ilmastonmuutos, ks. seuraava kommentti).

2. Ilmastonmuutos: Ei ole täysin selvää, että ympärivuotisen matkailu vaikuttaa ilmastonmuutokseen positiivisesti – vaikutukset voivat olla positiivisia lähinnä, jos talven matkailusesonkia varten rakennettu infrastruktuuri tulee käyttöön tai jos talvea varten ei rakenneta lisää, kun matkailijavirta jakaantuu tasaisemmin. Ympärivuotinen matkailu -maininnan voisi jättää tästä pois.

3. Arktisen alueen geopolittisen merkityksen kasvu: NATOon liittyen voisi lisätä maininnan sen myötä tulevista maankäytön yhteensovittamispaineista.

s. 9: Maininnan ”Lappilaiset ovat toiminnassaan sopeutuneet ympäröivään luontoon ja arktisiin olosuhteisiin” voisi jättää liian yleistävänä ja perustelemattomana pois.

s. 11: Eurooppalainen raideleveys esitetään ehdottomana tavoitteena, vaikka sitä kohtaan on esitetty paljon kritiikkiä ja muita vaihtoehtoja on tarjottu ratkaisuksi. Tätä voisi tuoda hieman esiin.

s. 12: Lapin tulevaisuuskuva-kartta: Karttaan on merkitty Soklin rata, jota mm. poronhoitajat vastustavat; kiistanalaisuus olisi hyvä tuoda esiin.

s. 15: Kappaleessa ”4.2 Kestävästi menestyvä Lappi” viitataan kuvioilla mm. YKn SDG 7, 8 ja 9, joten voisi tuoda esille, että Luken tuottamien tilastojen (Hakkuiden osuus suurimmasta ylläpidettävästä

Hiilineutraalius on yleinen tavoite Lappi-sopimuksessa, koskee myös oppilaitoksia.

Tarkennetaan tekstiä näiltä osin.

Ko. kohdassa ei mennä yksityiskohtiin, vaan kuvataan yleisesti tulevaisuuteen vaikuttavia muutostekijöitä.

Tarkennetaan tekstiä.

Lisätään tekstiin.

Ei poisteta, koska tuli vahvasti esiin mm. työpajoissa. Lappilaiset kokevat näin.

Mikä on muu vaihtoehto?

Maankäytön tarpeisiin liittyy monia intressejä ja ristiriitoja, jotka yhteensovitetaan lain edellyttämien suunnitteluprosessien kautta. Maakuntaohjelma osoittaa strategisella tasolla toivottua suuntaa.

Harkitaan lisättäväksi, vaikka yksityiskohta.

hakkuukertymästä) mukaan käytettävissä olevat metsävarat ovat Suomen maakunnista suurimmillaan juuri Lapissa.

s. 15-16. Maatalouden rooli huoltovarmuuden ylläpitäjänä ja maaseudun elinvoimaisuuden säilyttäjänä jää sopimuksessa hyvin vähälle huomiolle. Sopimuksessa huomioidaan pidentynyt kasvukausi ja sen tarjoamat mahdollisuudet (s. 22), mutta ei yhä vähenevien maatilojen määrää. Ruoantuotanto on huoltovarmuuden perusta ja asuttu maaseutu tukee kokonaisturvallisuutta. Maatilojen ja niihin liittyvän infrastruktuurin kadottua maaseudulta, niiden palauttaminen on haastava ja hidas prosessi.

s.19-20 Kilpailukykyinen ja uudistuva Lappi: Tavoitteellisen uudistumisen rinnalla tulisi panostaa myös alueelle tärkeiden kala-, poro-, puutarha- ja maatalouselinkeinojen kehittämiseen ja niitä tukevan tutkimus- ja kehittämistoiminnan ylläpitämiseen.

s. 25: Lapin indikaattoritalo: Tekstissä tuodaan esiin kautta linjan luontoa, ilmastonmuutosta ja ympäristöä, mutta indikaattoreista näiden mittarit unohtuvat täysin. Tässä voisi ainakin viitata Lapin Green Deal -tiekartan indikaattorityöhön, jossa on mittareita em. asioiden mittaamiseen. Ympäristöselostuksessa näitä asioita tuodaan esiin (ei tosin indikaattoreina), mutta aiheellista olisi käsitellä niitä tässäkin.

Lähdeviitetiedot puuttuvat useista kohdista.

Saamelaiskulttuuriosio:

S. 9 Terveyttä ja hyvinvointia. Olisi hyvä huomioida ja kirjata psykososiaalisten palveluiden turvaaminen.

S. 10 Kilpailukykyinen ja uudistuva Lappi. Toinen kappale: voisi lisätä myös Helsingin yliopiston Kilpisjärven biologisen tutkimusaseman tähän yhteyteen maininnalla, että tutkimusasema on yhä tärkeämpi myös ympäröivän yhteiskunnan kannalta ja sillä myös on hankkeita, joilla on vaikutusta alueen kehittämiseen.

S. 11: Luken koordinoimasta KISS Life -hankkeen osalta olisi aihetta korjata, että päätöstä odotetaan kesäkuussa 2026, mikäli uusi, syksyllä 2025 jätetty hakemus pääsee toiselle kierrokselle.

S.12 Yhteinen Lappi. Kahdessa ensimmäisessä kappaleessa ristiriita viestissä. (Onko kieli-ilmapiiirin vaikutuksesta hyvinvointiin tutkimustietoa).

Huomioidaan missiossa Kestävästi menestyvä Lappi (1) vahvemmin eri toimialojen rooli.

TKI-tavoitteet kohdistuvat kaikkiin toimialoihin Lapin älykkään erikoistumisen strategian mukaisesti.

Lisätään lukuun Seuranta ja toimeenpano myös näitä indikaattoreita.

Käydään läpi taittovaiheessa.

Saamelaiskäräjät ottaa kantaa saamelaiskulttuuriosioon tulleeeseen lausuntopalautteeseen

Liian yksityiskohtainen lisäys strategiseen tekstiin

Ympäristöselostukseen tarkennus?

Saamelaiskulttuuriosioon tarkennus?

Yhteenvedon alueelle tärkeiden, jo olemassa olevien elinkeinojen, kuten maatalouden sekä kala-, poro-, puutarhatalouden roolia huoltovarmuuden ylläpitäjänä ja maaseudun elinvoimaisuuden säilyttäjänä tulisi tuoda vahvemmin esille. -- Lisäksi dokumentissa olisi aiheellista tarkastella kattavammin myös psykososiaaliseen ja ekososiaaliseen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä.

Huomioidaan missiossa Kestävästi menestyvä Lappi (1) vahvemmin eri toimialojen rooli.

Lappia

Pidämme Lappi-sopimusluonnosta 2026–2029 kokonaisuutena hyvin jäsennehtynä ja ajankohtaisena asiakirjana, joka tarjoaa selkeän vision Lapin kehittämiseksi tulevina vuosina. Strategiset suuntaviivat ja askelmerkit ovat linjassa Lappian strategian kanssa, joten olemme osaltamme vahvasti toteuttamassa tulevaa Lappi-sopimusta. Arvostamme laajapohjaista ja osallistavaa valmisteluprosessia.

Erinomaista on, että ammatillisen koulutuksen roolia halutaan vahvistaa osana TKI-toimintaa ja innovaatioekosysteemiä -- Sopimus kannustaa myös vahvistamaan opiskeluaikaisia työelämäyhteyksiä, kuten kesätyö- ja harjoittelupaikkoja. Nämä ovat äärimmäisen tärkeitä toteutua myös käytännössä erityisesti siitä syystä, että ammatillisen koulutuksen rahoitus on muuttumassa vahvasti vaikuttavuudesta palkitsevaksi.

Tärkeitä toimenpidetason asioita.

-- Osaavan työvoiman tarpeisiin lappilaisen väestön kouluttaminen ei kuitenkaan riitä ja yhteistä ponnistelua tarvitaan vahvuutena olevan ammatillisen koulutuksen vetovoiman laajentamiseksi opiskelijahakeutumisen kasvavaksi vetovoimaksi muilta alueilta. Ammatillinen koulutus on vetovoimansa ansiosta keskeinen väylä tavoitteeksi asetetun koulutus- tai osaamistason nostoon.

Tärkeitä toimenpidetason asioita.

Hankerahoituksen tarpeet kohtaavat Lappi-sopimuksen painotukset kohtuullisesti. Tiukka painotus kaksoiskäyttöön voi rajoittaa rahoituksen kohdentumista arjen käytännön tarpeisiin, joilla lisättäisiin tuottavuutta, jalostusastetta ja tuote-/palvelukehitystä. Tuottavuuden kasvatus- ja palveluinnovaatioiden kehittäminen julkisella sektorilla, myös oppilaitosorganisaatioissa, tulisi olla tavoitteena ja kehittämisen painotuksina, jatkuva säästäminen ei riitä tulevaisuuskuvana. Erityisenä riskinä näemme seuraavan ohjelmakauden rahoituksen kohdentumisen Lappiin. Tilanne vaatii vahvaa edunvalvontaa.

Tarkennetaan tekstiä

Erityisinä kohteina nostamme pohdittavaksi edelleen vahvemmin tavoitteisiin sisällytettäväksi:

- tekniikan ala yliopistotasoinen koulutus (teemaa s. 17 ja 19) edistäisi TKI-volyymin kasvua, jota osoittavat TKI-toteutumien volyymit alueilla, joilla tekniikan alan yliopistotasoisesta koulutusta on.
- riittävät palvelut ja terveydenhuolto, esitämme Meri-Lapin osalta esitettyä vahvempaa näkymää (teemaa s.18 ja 23), jolla on suora vaikutus alueen elinvoimaan.

Strategisen tason teksti ei mahdollista menemistä yksityiskohtiin, mutta toimenpidetasolla tärkeitä huomioitavia tavoitteita.

- matkailun ruuhkaa Rovaniemen kentällä pitäisi pontevammin ja isommalla otteella olla ohjaamassa muille kentille, erityisesti Kemi-Tornio (teemaa s. 16), jolla alueella ympärivuotisen matkailun kasvu on ollut poikkeuksellisen vahvaa.

Geologian tutkimuskeskus

LAPPI VUONNA 2045+:

2.1 Tulevaisuustarkastelu: 3. kohta vaatii maininnan Lapin erityisestä asemasta kaivannaisteollisuuden keskeisenä toimialueena Suomessa (Suomen malminetsinnän investointien suuruus vuonna 2024 oli 90,5 M€ (Tukes). Noin 70–80 % malminetsinnästä kohdistuu Lapin maakuntaan

Harkitaan lisättäväksi tekstiin, vaikka yksityiskohta.

2.3 Lapin positio arktisen alueena: Sopisi selkeä kannanotto Lapin vahvasta asemoitumisesta mineraalitalouden arvoketjussa koko Euroopan mittakaavassa. Samoin on syytä myös huomioida kansallinen mineraali- ja akkustrategia.

Tarkennetaan tekstiä.

2.5 Aluerakenteen visiokartta 2045: Mineraalipotentialisia vyöhykkeitä sijaitsee myös pohjoisemmassa osin Lappia, mutta ne on jätetty huomioimatta kartalla. Tällaisia on esimerkiksi Enontekiön Käsivarren alueella. Nämä tulisi lisätä seuraavissa karttapäivityksissä karttaan.

Aluerakenteen visiokartassa ei osoiteta kaivostoimintaa saamelaisten kotiseutualueelle, eikä siten ole tarkoituksenmukaista osoittaa myöskään mineraalipotentialiaa.

Visiokartan selkeyttämiseksi GTK ehdottaa termin ”kaivosalue” korvaamista termeillä ”toiminnassa oleva kaivos” ja ”potentialinen kaivos”. Samoin mineraalivyöhykkeestä voisi käyttää termiä ”mineraalipotentialinen vyöhyke.” Näin voidaan paremmin ehkäistä termien aiheuttamia vääriä mielikuvia karttaa käyttävien keskuudessa.

Tekstiin täydennetään. Muutetaan mineraalipotentialiseksi vyöhykkeeksi.

YMPÄRISTÖSELOSTUS

3.2 Luonnonympäristö: Ensimmäiseen kallioperää kuvaavaan kappaleeseen olisi syytä lisätä muutama lause mineraalipotentialista. Vaikka seuraavasti: Lapin alueen kallioperä on potentialinen moninaisten mineraalisten raaka-ainevarojen esiintymisen kannalta ja Lapista tunnetaankin lukuisia erityyppisiä merkittäviä mineraaliesiintymiä.”

Lisätään tekstiin.

3.6 Luonnonvarat ja niiden hyödyntäminen: EU:n kriittisten raaka-aineiden lisäksi kappaleeseen voidaan lisätä maininta NATO:n julkaisemista puolustusteknologioiden kannalta kriittisistä metalleista. Tämä on tärkeä huomioida Suomen ollessa NATO:n jäsen ja Lapin mineraalipotentialin valossa.

Lisätään ilmaisu ”puolustusteknologian kannalta kriittiset”

On korostettava malminetsintä sekä kaivannaissektoria tukeva palveluverkosto ja koulutus. Etenkin malminetsintä tuo merkittäviä kassavirtoja Lappiin. On huomioitava, että näistä investoinneista pääosa

Toimenpidetason tavoite.

jää Lapin elinkeinoelämään. Samoin merkittäviä tuloja liittyy malminetsinnän luvitukseen ja maanomistajakorvauksiin.

Yleisesti on syytä korostaa pitkäjänteisen monipuolisen geologisen tutkimuksen ja tiedon tuottamisen tärkeyttä.

Toimenpidetason tavoite.

Lapin yliopisto

Lappi-sopimuksessa voitaisiin rohkeammin nostaa näkyville TKI-toiminnan merkitys maakunnallisen kehityksen mahdollistajana. Tällä hetkellä Lapin osuus kansallisesta TKI-rahoituksesta on vaatimaton.

Missio Kilpailukykyinen ja uudistuva Lappi (3) on kokonaan tätä asiaa

- Tämän vahvistamiseksi Lappi-sopimuksen muotoiluissa tulisi rohkaista keskeisiä tutkimuksen ja kehittämistoiminnan tekijöitä vahvempaan yhteiskehittämiseen TKI-toiminnoissaan. Lapin maakunnassa toimijoihin kuuluvat Lapin korkeakoulukonserni ((Lapin yliopisto ja ammattikorkeakoulu) sekä alueen tutkimuslaitokset, muut oppilaitokset, yritykset ja julkisen hallinnon organisaatiot yhteistyökumppaneina.

TKI-toiminnan merkitys Lapin kilpailukyyn ja uudistumisen kannalta on keskeistä.

Innovaatiotoiminnan tukeminen on huomioitu tekstissä.

- On tärkeää viestiä myös Lappi-sopimuksessa vahvaa pyrkimystä yritysten innovaatiotoiminnan tukemiseen, uusia yhteistyömallien kehittelyyn huomioiden mm. älykkään erikoistumisen strategia.
- Alueellinen TKI-toiminta ja sen keskeiset tekijät on tyypillisesti noteerattu eri alueiden aluekehityksiakirjoissa vahvuutena ja uusien mahdollisuuksien luojana. Etenkin yliopistokaupunkiyhteistyössä (esim. TEM vetoisesti) tämä näkemys on ollut viime vuosina vahvasti esillä.

Lappilaisia osaamisen tahoja kuten yliopistoa yhdessä ammattikorkeakoulun kanssa (LUC korkeakoulukonserniyhteistyö), alueen muita oppilaitoksia sekä yrityksiä (ml. julkinen sektori) voisi vahvemmin kannustaa panostamaan etenkin kansainväliseen työ- ja koulutusperäisen maahantuloon ja alueelle juurruttamiseen myös yhteisin ponnisteluin.

Toimenpidetason asia.

- Tämä on tärkeää, jotta kotoutuminen ja yhteiskuntaan integroituminen Lapissa tulisi paremmin huomioitua. Tämä on maakunnallisen osaamis- ja työvoimaekosysteemin yhteinen haaste.

Sopimusluonnoksessa mainitaan Lapin tarve vahvistaa rooliaan arktisena toimijana ja arktisten olosuhteiden osaajana.

Pitää paikkansa. Siksi Lapin maakuntaohjelmassa on lain edellyttämä saamelaiskulttuuriosio, jonka laatii saamelaiskäräjät. Lisäksi toteutetaan saamelaiskäräjälain 9 § mukainen neuvottelumenettely.

- Saamelaiskulttuurin ja alkuperäiskansojen oikeuksien huomioiminen on olennainen osa arktista kehittämistä.

Liite 1, Saamelaiskulttuuriosio on hyvin kattava. Sopeutumistoimien kiireellisyys, perinteisen tiedon saaminen mukaan päätöksentekoon, ja konkreettiset, paikallisesti juurtuneet ja oikeudenmukaiset sopeutumiskeinot ovat tärkeitä nostoja, samoin kuin dokumentissa mainittu saamelaisten ilmastomuutokseen sopeutumis suunnitelma.

Ympäristöselostus on laaja ja tärkeä. Siinä todetaan hyvin: missio "Ilmastoviisas ja luontoposiitivinen Lappi" asettaa reunaehdot, joiden puitteissa kasvu tapahtuu kestävästi. Toki reunaehdot voisivat olla selkeämmin esillä päädokumentissa.

Yliopisto tukee Lapin yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja hyvinvointia tutkimalla alueen sosiaalisia rakenteita, kulttuuria ja nuorten hyvinvointia sekä osallistamalla opiskelijoita ja henkilöstöä alueen kehittämiseen.

Lappi-sopimus luo vahvan perustan maakunnan kehittämiselle, ja sen toimeenpano hyötyy laaja-alaisesta tutkimus- ja koulutusosaamisesta sekä tiivistä yhteistyöstä eri toimijoiden välillä. Lapin yliopisto on valmis osallistumaan Lappi-sopimuksen toimeenpanoon ja kehittämiseen strategisten painopisteiden mukaisesti sekä tarjoamaan asiantuntijuuttaan maakunnan kehityksen tueksi.

Lapin AMK

Lappi-sopimuksessa on tunnistettu Lapin kolme vahvaa ja perinteistä kivijalkaa: malmit, metsä ja matkailu. On myönteistä, että lisäksi on tunnistettu kaksi uutta kivijalkaa: energia ja kaksoiskehittäminen.

- voisi sisältää vielä enemmän elementtejä, joissa haetaan aktiivisesti uusia elinkeinon muotoja vanhojen kivijalkojen rinnalle
- eivät välttämättä perustu(isi) Lapin luonnonolosuhteisiin ja luonnonvaroihin, vaan voivat olla ajasta ja paikasta riippumattomia, perustuen esimerkiksi digitalisaatioon, tekoälyyn, robotiikkaan tai muihin murrosteknologiaihin.

TKI-toimintaa olisi tärkeä suunnata nykyisten vahvojen elinkeinon edelleen kehittämisen lisäksi myös siihen, miten TKI-toiminnan avulla voidaan edistää uusien investointien toteutumista eli muuttaa tunnistettua isoa investointipotentiaalia osin todeksi

- TKI-toimintaa olisi hyvä suunnata myös uusien elinkeinon etsimiseen maakuntaan.

Koulutuksessa tulee huomioida monipuoliset opiskelu- ja työmahdollisuudet, etäopiskelun ja jatkuvan oppimisen mahdollisuudet sekä kansainvälisten osaajien kotoutuminen.

Kannatamme maakunnallisen asuntostrategian ja toimintasuunnitelman laatimista, johon osallistetaan laajasti alueen toimijoita niin yksityiseltä kuin julkiselta sektorilta.

Strategisen tason teksti ei anna mahdollisuuksia konkreettisten toimenpiteiden esittämiseen, erityisesti kun tavoitteena on ollut tiivis ja kehityksen suuntaa osoittava maakuntaohjelma. Lisätään tekstiin.

Huomioidaan tekstissä; esim. puolustusteollisuus

Lisätään tekstiin.

Asunto-ohjelma on edunvalvontasuunnitelmassa

LisäLapin AMK (sosiaalialan koulutuksen lehtori)

Lappi sopimuksen yhteisötalouteen liittyviä kirjauksia pitäisi mielestäni vahvistaa

- Yhteisötalouden monet toimintamuodot ja liiketoimintamallit tukevat aidosti maakunnan ja sen ihmisten taloudellista- ja muuta hyvinvointia
- (Kauppapolitiikan) negatiivisiin kehityskulkuihin voidaan vastata myös yhteisötaloutta kehittämällä. Yhteisötalouden näkökulma tukee lyhyitä arvoketjuja ja paikallistaloutta

Tekstissä on mainittu kestävä paikallistalous, joka todennäköisesti tarkoittaa samaa asiaa

Saamelaisalueen koulutuskeskus

Saamelaiskulttuuriosiossa esitetyt tavoitteet ovat hyvin perusteltuja ja ajankohtaisia

- Erityisen tärkeinä pidämme saamen kielten elvyttämistä, kulttuurinmukaisten palveluiden saatavuuden parantamista, perinteisten elinkeinojen kehittämistä sekä vastuullisen matkailun edistämistä ja sitä kautta tapahtuvan liiketoiminnan mahdollistamista saamelaisalueella

Saamelaiskäräjät ottaa kantaa saamelaiskulttuuriosioon liittyvään lausuntopalautteeseen.

Ehdotukset:

- Turvataan Saamelaisalueen koulutuskeskuksen toimintaedellytyksiin riittävät rahoitukset ja varmistetaan opiskelijoiden taloudelliset mahdollisuudet opiskella oppilaitoksessa (kohdennettu rahoitus erityisesti aikuiskoulutustuen poistumisen ja avustusten pienenemisen johdosta).
- Luodaan pysyvä osallistumismekanismi saamelaisyhteisölle maakunnan kehittämiseen; Saamelaisalueen koulutuskeskus on yksi keskeisistä toimijoista tässä yhteistyössä.
- Kehitetään vuoropuhelua saamelaisalueella aidosti moniääniseksi, erilaisia näkökulmia arvostavaksi sekä uudenlaista ajattelua hyväksyväksi. Tavoitteena turvata alueen elinvoimaisuus. Lisäksi lisätään saamelaiskulttuuritietoutta ja saamelaisten moniäänistä ja positiivista tunnettuutta.
- Kehitetään selkeät seuraintaikaattorit saamelaiskulttuuriosion toimeenpanolle (esim. koulutustarpeiden seuranta, saamen kielten koulutuksen tarjonta ja läpäisy) ja laaditaan usean toimijan yhteinen strateginen suunnitelma koulutuksen kehittämistoimista.

Toimenpidetason asioita.

5. Yksityiset

Yksityishenkilö A

Sopimukseen tulisi lisätä yhteisötalouden toimijoiden edellytysten parantaminen.

- Yhteisötalouden toimijat ylläpitävät alueen pito- ja vetovoimaa, tarjoavat töitä ja palveluita alueella sekä lisäävät osallisuuden kokemusta (osuuskunnat, järjestöt, yhteiskunnalliset yritykset).

- Myös yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytykset tulisi huomioida erikseen.

Yritysosion yhteydessä olisi tärkeää tunnistaa yhteiskunnalliset innovaatiot osaksi alueen elinvoiman kehittämistä.

Matkailun kehittäminen ja tasapainottaminen ympärivuotiseksi parantaisi työllisyyttä ja pitovoimaa sekä vähentäisi ilmastonmuutoksen aiheuttamaa lumen puutteen tuomaa riskiä.

Tekstissä mainitaan kestävä paikallistalous, mikä on todennäköisesti sama asia.

Innovaatiot mainitaan yleisellä tasolla

Toimenpidetason asia

Yksityishenkilö B

tulisi myös tukea erityisryhmien työllisyyttä

Toimenpidetason asia

6. Yleisiä huomioita

Yleisesti lausuntojen sisällöistä voidaan tehdä seuraavia huomioita:

- Yleisesti ottaen Lappi-sopimusluonnosta pidettiin alueen kehittämistarpeita monipuolisesti huomioivana, hyvin ajassa kiinni olevana ja hyvin valmisteltuna asiakirjana
- Missioita ei haastettu, mutta niihin esitettiin täydennyksiä
- Rajankäynti konkreettisten toimenpiteiden ja strategisen tason ohjaavan asiakirjan välillä on hankalaa; luonnokseen kaivattiin konkretiaa
- Maatalouden, porotalouden, kalatalouden ja puutarhatalouden merkitystä kokonaisturvallisuuden ja maaseudun elinvoimaisuuden ylläpitäjänä peräänkuulutettiin useassa lausunnossa